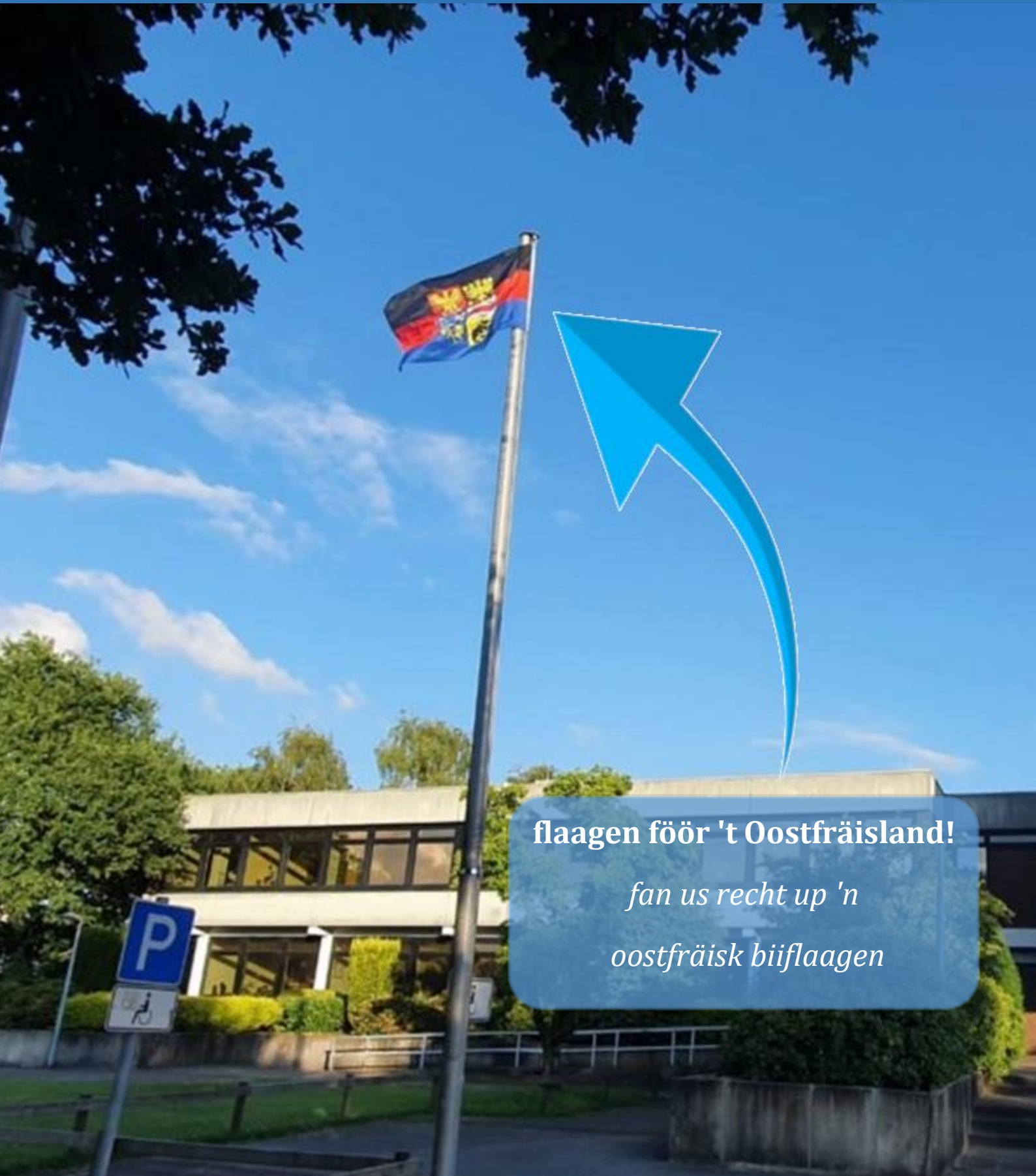

Däi Fräisk Stäem

Ju Fräiske Stämme

01/2023

flaagen föör 't Oostfräisland!

*fan us recht up 'n
oostfräisk biiflaagen*

Koolofoon:

Wii fraajent us oover Jau biidraġ! Dat köönent artikkels, kumtaaren, fertelsels, dichtsels usf. weesen. Jii bünt fräj oover dat t' skriiven, wat Jii willent. Wiġterġ is, dat Jau biidróogen up Oostfräisk Plat of up Sóóterfräisk skreeven bünt.

Reesursen föör 't skriiven up Oostfräisk finnent jii hir:

<https://oostfraeisk.org/>

Un föör 't Sóóterfräisk hir:

www.seeltersk.de/seeltersk-lernen/

Föör d' tauken utgóóev daunt wii biidróogen fan nuu of an anneemen. Up pepier an **Jungfräiske Mäinskup, Münkelandweg 3a, 26629 Timmel**

Oover eemail an **fraeiskstaeem@jungfraeiske-maeinskup.frl**

Auters fan disseer utgóóev:

Oen Diirk Feldman, Iimel Abdenó, Wolter Jetten, Tiid Specht

Postadräes:

Jungfräiske Mäinskup
Münkelandweg 3a
26629 Timmel

Websiid:

www.jungfraeiske-maeinskup.frl

Eemail:

vorstand@jungfraeiske-maeinskup.frl

Bankkuntoo:

Jungfräiske Mäinskup e.V. IBAN: DE 42 2859 0075 0033 6521 00 BIC: GENODEF1LER Ostfriesische Volksbank eG

Föörstand:

Tiid Specht (1. föörsitter), Wolter Jetten (2. föörsitter),
Oen Diirk Feldman (skriiver), Johannes Boersma (biisitter)

Däi Fräisk Stäem - Ju Fräiske Stämme

Oostfräisk Plat

Soo häit't us bladje! Un bloot dit inläiden sal dreitóolerġ weesen. Dan wii willent us tóolen, dat Oostfräisk Plat un dat Sóóterfräisk, in d' föörgrund skuuwen. Dat bruuken fan disser tóolen sal n'rmóolisäärt, 't ferwenden in d' aldaġ un in âal rebäiten fan 't oopenboer leevend staarkt't worden. In 't ferleeden wur túsken Äiems un Wäiser Fräisk, nibber Oosterlaauwersfräisk, proot't, 'n tóól, däi fandóoeġ bloot no in 't Sóóterland as dat Sóóterfräisk proot't word't. Man in 't Oostfräisland het sük mit däi tiid 'n näej kultürtóól undwikkelt. Disser näej kultürtóól is dat Oostfräisk Plat.

Wii willent dat Oostfräisk Plat mit âal siin fräisk liiktäikens biiskiirmen un uutbaauen. Uutbaauen biidüd't, sük wat bii föörbild neejoologisems anbiilangt an anner fräisk tóolen t' oorjentäären. D'r döör gift dat 'n bröök mit däi Düütskfräisen in 't

Seelterfräisk

So hat uus Tiedskrift! Un bloot disse lenledinge skäl twosproakich wese. Dan wie wollen uus Sproaken, dät Aastfräisk Plat un dät Seeltersk, foaruutskuwe. Die Gebruuk fon disse Sproaken skäl normalisiert wäide, jo skällen allededege boald wäide un jo skällen in aal Rebäite fon t epenbere Lieuwend stäärket wäide. Aler wude twiske ju Oamse un ju Wässer Fräisk boald, ne Sproake, ju dällich bloot noch in't Seelterlound boald wädt un Seelterfräisk of Seeltersk hat. Man in Aastfräislound häd sik mädertied uk ne näie

Oostfräisland, däi hir anners as in 't Noordfräisland un in 't Westfräisland, wor dat 'n grooterder fräisk biiweegen gift, bit nuu tau däi tóolpoolitik dumiinäärdent. Däi tóól fan däi Düütskfräisen is 'n tsoord Äinerġkaidslleeġdüütsk, wat in 't Oostfräisland 'n künstttóól is un boovendeem ook fan däi biikentst oostfräisk tóolwäitenskupper Marron Fort ofleent wur.

Däi teemós fan us bladje bünt net soo föölfollerġ as siin aauters. Elk un äien kan in Däi Fräisk Stäem 'n artikkel up Oostfräisk of Sóóterfräisk publisäären. D'r bii is 't ne'ġeliik, wat föör 'n mäinen me het. Fan sülst kiikent wii d'r um, dat 't freidaum fan anner personen d'r bii näit biiseert of äien biiläiderġt reesp. minmóókt word't. Buuten dat is 't fräj, elker stäem dürt alsoo höört worden. Fööl plesäär bii 't leesen!

Däi reedaksje

Kultuursproake äntwikkelt. Disse näie Kultuursproake is dät Aastfräisk Plat.

Wie wollen dät Aastfräisk Plat mäd aal sien fräiske Oainskuppe beskiernje un uutbaue. Utbau betjudt, sik bie näie Woude an do uur fräiske Sproaken tou orientierjen. Deertruch rakt et n Breek mäd do Düütskfräisen in Aastfräislound. Uurs as in Noudfräislound un in Wäasfräislound, wier et ne grattere fräiske Bewegenge rakt, kuden jo in Aastfräislound ju Sproakpolitik dominierje. Ju Sproake fon do Düütskfräisen is ne Soarte Eenhaidsläichdüütsk, wät in Aastfräislound ne Kunstsproake

is un uk fon dän bekoandsten aastfräisken Sproakwietenskupper Marron Fort oulient wuude.

Do Themen in us Tiedskrift sunt juustso monichfooldich as sien Skriewere. Älk un een kon in *Ju Fräiske Stämme* n artikel ap Aastfräisk of Seelterfräisk publisierje. Deertou

Deutsch

So heißt unsere Zeitschrift! Und nur diese Einführung wird dreisprachig sein. Denn wir wollen unsere Sprachen, das Ostfriesische Platt und das Saterfriesische, in den Vordergrund rücken. Der Gebrauch dieser Sprachen soll normalisiert, ihre Verwendung im Alltag und in allen Bereichen des öffentlichen Lebens gestärkt werden. In der Vergangenheit wurde zwischen Ems und Weser Friesisch gesprochen, eine Sprache, die heute noch im Saterland in der Form des Saterfriesischen lebt. In Ostfriesland aber hat sich im Laufe der Zeit eine neue Kultursprache entwickelt. Diese neue Kultursprache ist das Ostfriesische Platt.

Wir wollen das Ostfriesische Platt mit all seinen friesischen Merkmalen schützen und ausbauen. Ausbauen heißt, sich an den friesischen Sprachen zu orientieren, wenn es zum Beispiel um Neologismen geht. Damit entsteht ein Bruch zu den Deutschfriesen in Ostfriesland, die hier im Gegensatz zu Nordfriesland die bisherige Sprachpolitik dominierten und sich für eine Art Einheitsniederdeutsch einsetzen wollen. Dies ist in Ostfriesland eine Kunstsprache und wurde auch von dem wohl renommiertesten

is t eengoal, wät foar ne Menenge me häd. Ju Fräiegaid heert fonsäärm ap, wier ju Fräiegaid fon uurswäkke begint. Me kon uur Personen also nit beledigge of min moakje. Man uurs is man fräi, äлке Stämme duurt somäd heert wäide. Fuul Plesier bie t Lesen!

Ju Redaktion

ostfriesischen Sprachwissenschaftler Marron Fort abgelehnt.

Die Themen unserer Zeitschrift sind so vielfältig wie ihre Autoren. Jede Person kann in *Däi Fräisk Stäem* einen Artikel auf Ostfriesisch oder Saterfriesisch veröffentlichen. Dabei ist es egal, welche Weltanschauung diese Person hat. Natürlich achten wir darauf, dass die Freiheit anderer Personen dabei nicht verletzt wird oder Einzelpersonen beleidigt bzw. diffamiert werden. Doch ansonsten ist man frei, jede Stimme darf also gehört werden. Viel Spaß beim Lesen!

Die Redaktion

Näjs fan däi Jungfräiske Mäinskup

Ferleeden joer hebbent wii 't läip drok hat mit 'n büelt aktiivitäiten, feranstaltens, raajsen un ook wat lütje prootestaksjes. D'r tau höört ook us flaagenaksje bii 't ródhuus in 't Maurmerland ferleeden sömmer, däi nóó us mäinen hör dullen näit ferpaast het un up däi wii in 'n äigen artikkel no wiider ingóón willent.

Ferleeden sömmer hebbent wii ook us Oostfräisk Tóolkempanje biigunnen, mit däi wii 't Oostfräisk Plat lös fan 't Leeğdüütsk as 'n äigenstónderğ tóól ankennen willent. Us äisken un föörstellens d'r föör ferklorent wii in 'n manifest up us websiid. 'N wiğterğ dail fan d' tóolkempanje was 'n umfróoeğ oover d' taukumst fan 't Oostfräisk Plat, in däi sük meer as 75 % fan d' dailneemers föör 'n ankennen fan 't Oostfräisk as äigen tóól uutproot't hebbent. Ook wen us kempanje wal 'n büelt eevenklang in däi meedjen kreegen het, let't 'n ankennen fan us tóól no altiit feer weğ. Man wii söölent us ook in d' taukumst föör 'n beeterder stóótes fan 't Oostfräisk Plat insetten bliiven. 'T is do 'n maalerğkaid, dat wii Oostfräisen wal as minnerhaid an kent bünt, man us tóól, däi me in 't Äimsland un in 't Ollenbörğmerland al näit meer biigriipen kan, biihannelt word't, as was 't man mäien Leeğdüütsk!

Ferleeden pril móónd wullent wii lid in d' Fräisenróód Seksje Oost worden, 'n dakferband fan däi fräisk orgóónisóósjes in 't Oostfräisland. Spiitelkerwiis wur us andrag mit teegenstemmen fan d' Oostfräisk Landskup ofleent. 'N ræcht grund d'r föör het

me us offisjel noojt nöymt, man 't let't wal soo, as of me bii d' Oostfräisk Landskup sóókelk kritiek an 'n ollerweerldsk tóólpolitiek un an 'n däi tóól ferdaarvend düütskbóósäärt skriivwiis ooverhóop näit liiden kan. Ook äigen inisjóótiif, 't upbaauen fan 'n rechtskooopen woordenbauk, 'n tóólleer un onlain-tóólkursen word't d'r wal häilundal näit geern säin. Näit ins' prooten wullent s' meer mit us, nóódeem wii oover 'n móónd låang fersócht haarent, kuntakt t' kriigen. Dat klung up 't fergóódern fan däi Fräisenróód föör åal ferfangers fan däi anner feräinen no häil anners. Spiitelk, man anner móól fersöykent wii 't fan sülst weer.

Ook in d' meedjen leetent däi Düütskräisen weer fan sük höören. Föör d' "plat-paau" Carl-Heinz Dirks is däi Jungfräiske Mäinskup "najiif" un "óóseerjöö" (NWZ Online, 26.04.). Dan Dirks kan man däi lüü föör ernst neemen, däi biigriipent, dat me in Düütskland bloot düütskbóósäärt skriiven dürt, anners dee me je "die Lust am Lesen" ferläisen. Up 't ræcht probleem, dat däi Landskupsskriivwiis sük nóómelk an 'n uutprooten oorjentäären daajt, dat 't soo in 't Oostfräisland naarnds gift, gaajt Dirks häil näit in. Liğt dat fii'licht d'r an, dat föör Dirks dat Oostfräisk Plat soo of soo al dood is? Däi tóól dee 'n djóólekt bliiven, däi "irgendwann im Hochdeutschen versickern wird". Jóó, wen 't soo is.

Man bit 't soo feer kumt wünsker ik no fööl plesäär bii 't leesen fan dit bladje!

Tiid Specht, 1. föörsitter

inhold

Näjs fan däi Jungfräiske Mäinskup	5
Oostfräisland-Flâag föör 't Maurmerland	7
Dät deenske Fräislound?	11
Oosterlaauwersfräisk lengten in dat Oostfräisk	13
Fräisk suldóót	16
Woosoo häit't Doodshörn fan Doodshörn?	16
Dat Fräisk Freidaum -Tüsken 't traut heerinnern un 't fröem ferleeden	18
Wobbelke	24
Dat dödkenüst	25
Bruke wie noch n Handy?	26
Dat pid siin stit – twei ii-warjanten	28
Däi oostfräisk iidentitait	29
Word't us nóómensrecht biidocht?	33

Lütje aksje bii däi Upstalsboom

Däi rädners bii dat Upstalsboom-dräepen prootent mäist Düütsk. Leeden fan d' Jungfräiske Mäinskup hebbent skiller móókt um tau wiisen dat däi rädners läiver äien fan däi fräisk tóolen bruuken söolent.

Aksje Oostfräisland-Flâag

Torsten Bruns (hangt mit bâajd aarms up 't skild 'Rathaus') het in däi Maurmerlandjer poolitik 'n föörsлаг móókt, däi Oostfräisland-flâag fööer dat Maurmerlandjer róódhuus tau hiisen. Däi flâag hangt d'r nuu, man dat was näit sünner striid.

Oostfräisland-Flâag föör 't Maurmerland

fan Tiid Specht

Flaagen föör 't Oostfräisland! Fan us recht up 'n oostfräisk biiflaagen.

Däi Oostfräisland-Flâag, wel kent hum näit? Däi flâag, mit of sünner wóópen, sügt me in 'n büelt tuunen. Däi Oostfräisk Landskup het sülst 'n äigen wersje mit höör Landskupswóópen, up däi in d' middent däi Upstalsboom ofbild't is. Däi historje fan 't Gróófenwóópen un fan 't Landskupswóópen gaajt weeruem nóó 't 17. äiw. Däi klöören swaart-rood-blaau kooment amäen fan 't 19. äiw. Däi oostfräisk flâag höört unnerwüilst net soo tau Oostfräisland as booseln, däi Noordsäj un däi oostfräisk tóól.

1957 wur däi oostfräisk dreiklööer swaart-rood-blaau fan 't landsreegäären biifasterg't (NLA AU Dep. 1 N Nr. 3476), soo dat siitdeem ook amten däi oostfräisk flâag bii offisjäl baudels hiisen köönent. Däi oostfräisk flâag is dūs ğiin feräinsflâag, man 'n offisjäl flâag.

Spiitelkerwîis sağ dat däi meerderhaid fan d' poolitikers in d' Maurmerlandjer kultürkummisje wal näit soo, doo s' in d'

juuniimóónd 2022 'n andrag up 'n oostfräisk biiflaagen fööer 't Maurmerlandjer róódhuus ofleenen deedent. In stee d'r fan, dat s' däi oostfräisk minnerhaidskultüer mit 'n düüdelk biikennen stöönen wullent, ferfungent s' sük in lâang diskusjes oover d' sin un d' rechtfeerdergkaid fan 'n oostfräisk biiflaagen. Oostfräisk kultüer kun me ook leeven, sünner up 'n flâag t' kiiken, däi häiel idee was "naiv".

Oover d' stóótes fan 't Oostfräisen as 'n an kent nóósjenóóel minnerhaid kwam fan hör gijn woord. 1998 róótiifisäärde 't bundsreegäären dái róómkuntrakt tau 't biiskiirmen fan nóósjenóóel minnerhaiden. Siit dái tiid bünt dái Fräisen, Daansken, Soorbsken, un Sinten/Roomós fan 't bundsreegäären as 'n nóósjenóóel minnerhaid an kent. Do artikkel 5 fan d' róómkuntrakt wur fan d' Maurmerlandjer kultürkummisje näit biacht't. Meer no: Mennerg äien dee sülst antwiiveln, of 'n oostfräisk biiflaagen ooverhòop wetterg was, alwoo in oostfräisk mäinten as liel in d' Landkring Auerk dái oostfräisk flâag al siit joren hangen daajt.

Rahmenübereinkommen, Art. 5, Abs. 1: Die Vertragsparteien verpflichten sich, die Bedingungen zu fördern, die es Angehörigen nationaler Minderheiten ermöglichen, ihre Kultur zu pflegen und weiterzuentwickeln und die wesentlichen Bestandteile ihrer Identität, nämlich ihre Religion, ihre Sprache, ihre Traditionen und ihr kulturelles Erbe, zu bewahren.

(Róómkuntrakt, artikkel 5, ofsats 1: Dái kuntraktspertäjen ferflüitent sük, dái kundüisjes tau biiföördern, dái 't leeden fan 'n nóósjenóóel minnerhaid möögelk móókent, hör kultüer tau pleegen un wiider tau undwikkeln un dái biilangrük paarten fan hör iidentität, nóómek hör gelòov, hör tóól, hör dragten un hör kultürel aarvdaum, tau woren.)

Andochterg dái historje, 't offisjäl ankennen un 't dóódelk ferwenden, kan me dái flâag sünner twiivel as 'n pâart fan d' oostfräisk iidentität indäilen. 'T is näit t' akseptäären, dat

paarten fan d' oostfräisk poolitik dái oostfräisk kultüer altiid weer man as 'n oord priwóóet kumheer säint, dat 'n diskusje näit weerd is. Dái oostfräisk minnerhaid het rechten un dat fertöönen fan hör flâag is 't mienst wat oopenboer instituusjes in 't Oostfräisland daun köönt, um disser rechten t' woren.

Dor flügt häi in d' wind! – Dái oostfräisk flâag fööer 't Maurmerlandjer róódhuus

Alsoo hebbent wii doo knaphannerg sülst 'n Oostfräisland-Flâag fööer 't Maurmerlandjer róódhuus uphangen. Wii köönt man hoopen, dat disser geneegen poolitickers döör dái an 't ooverweegen brocht wurdent un fan hör fail leeren kunnent. In d' soosjóóel meedjen un in us priwóóet Umfeld kregent wii d'r föör 'n büelt tauproot un stöön, un ook up anner steeden in 't Oostfräisland wur 't hiisen fan 'n

Oostfräisland-Flâag no us aksje weer staarker diskootäärt. In 't gehäil denkent wii, dat us aksje 'n grôot tsukses was un wii däi diskusje oover us stóótes as nóósjenóóel minnerhaid un us recht up 'n oostfräisk biiflaagen weer wóóken kunnent.

Dat dit recht in d' taukumst näit meer soo makkelik mit halfwäiten weġarġmentäärt worden kan, hebbent wii disser lütje liest mit d' mäiststelt fróógen tau dit teemó móókt:

1 Wekker oostfräisk flâag is däi 'ræcht' flâag?

Däi oostfräisk dreiklööer is swaart-rood-blaau. Woosoo? Süü 2.

2 Is däi oostfräisk flâag 'n offisjäl flâag?

Up 't landskupsfergóódern (fan d' Oostfräisk Landskup) fan d' deesembermóónd 1956 wur 'n flaagen-paaregróóf föör 't ferfóóten fan d' Oostfräisk Landskup annoomen, däi d' oostfräisk klöören as offisjäl flâag föör d' Oostfräisk Landskup fastläegen dee. Dit biistemmen wur 1957 fan 't landsreegäären in Hanoover biifasterġt (NLA AU Dep. 1 N Nr. 3476), soo dat siit däi tiid ook amten däi oostfräisk flâag bii offisjäl anlóóten hiisen köönent. Däi flâag höört siitdeem ook âal oostfräisk kumuunen (landkringen, mäinten usf.).

3 Dürent kumuunen däi flâag mit 't wóópen (mit däi hoovdtingslagten) hiisen?

Dat wóópen is wal oller as däi oostfräisk flâag un däi oostfräisk flaagen mit 't wóópen wordent ook meer ferkóft as däi flaagen sünner wóópen, man spiitelkerwîis het disser flâag ġiin offisjäl stóótes. Dat gift ook mäinten, däi d' oostfräisk dreiklööer mit 't mäintwóópen hiisen daunt. Disser flaagen köönent 'n offisjäl stóótes hebben, doo däi mäinten hör as hör klöören annoomen hebbent.

4 Skrift dat leeġsaks wóópenwet allenerġ däi lands-, bunds- un oiroopeesk flâag fööer?

Nee, daajt 't näit. Dat leeġsaks wóópenwet skrift fööer, woo d' landsflâag un 't landswóópen stalt't weesen söölent. In däi utföörensbiistemmens föör 't leeġsaks wóópenwet find't me unner 1.4: "Den der Aufsicht des Landes unterstehenden Körperschaften [...] des öffentlichen Rechts wird empfohlen, an den festgelegten Tagen ihre Dienststellen ebenfalls zu beflaggen." ("Däi unner d' uppaas fan 't land stóónd gewestkorperskuppen [...] fan 't oopenboer recht word't anbiifoolen, up däi fastläeġt dóóeġ hör amtssteeden ook t' biiflaagen.") Kumuunen dürent dūs binnen 't wet sülst oover hör biiflaagen biiskikken, me daajt hör bloot undfeelen, sük an däi biiflaagensdóógen t' hollen.

5 Skrift däi bundsflaagenbiisluut allenerġ däi lands-, bunds- un oiroopeesk flâag fööer?

Däi bundsflaagenbiisluut daajt sük bloot up ródhuusen, däi äigendaum fan d' bund bünt, biiluken. Ródhuusen in 't äigendaum fan d' kumûun daajt h' näit róóken.

6 Wel daajt oover 't biiflaagen biisluuten?

Däi kumûun -> süü fróóeğ 4.

7 Woosoo hebbent (Oost)Fräisen 't recht up 't biiflaagen?

Däi Fräisen bünt äin fan däi fär stóótelk un oiroopeesk an kent nóósjenóóel minnerhaiden in Düütskland. Däi anner minnerhaiden bünt Daansken, Soorbsken un Sinten & Roomós.

Däi róómkuntrakt tau 't biiskiirmen fan nóósjenóóel minnerhaiden kwam in d' Bunsreepublik Düütskland up d' 01.02.1998 in waark. Al in 't 'föörskriivsel' kan me leesen, dat 'n deemookróótsk selskup paasend kundiisjes skeppen sul, däi "... däi äigen iidentitait [fan däi minnerhaiden] antöönen ..." (reesp. woren/wiiderundwikkeln) daunt.

8 Word't däi oostfräisk flâäğ al hiist?

In däi mäient liel of in d' stad Läär hangt bii föörbild al 'n Oostfräislandflâäğ fööer 't róódhuus. In wat anner mäinten diskuutäart me in d' mäintróód no oover d' oostfräisk flâäğ.

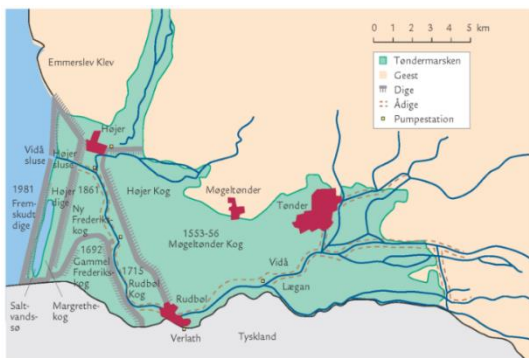

Ribe in't 8. Jierhunnert
 Hier sjucht me ju Rekonstruktion fon'n fräisken
 Hondelsplats Ribe in't *Ribe VikingeCenter*.

Dät deenske Fräislound?

fan Wolter Jetten

Wie häbe do Sumerferien in Jutlound ferbroacht un fon Aarhus bit Rømø n Masse sjoon. In Suudwäästjutlound hiede iek 'ne personelke Mission'. 2004 wude dät Bouk *Friserne - vore glemte forfædre* (do Fräisen - uus ferjeten Foaroolden) fon Benny Siewertsen publiiert. Dät Bouk fertält uur ju fräiske Geskichte fon Suudwäästjutlound. Fräisen in Denemäärk? Wier sunt jo bleeuwen?

Benny Siewertsen stamt uut ne fräiske Familie uut de Tønder Marsk, n Loundstriek suudwäästelk fon ju Stääd Tønder. Sin Babe boalde noch Fräisk mäd sien Oolden. Ne deenske Toalkoarte uut dät Jier 1838 wist dät ju Tønder Marsk ne fräiske Toalminnerhaid hiede, ju Gammel Frederikskog (wäästelk fon ju Vidå) skuul sogoar eentoalich Fräisk wesen häbe. Ferskedene Familien in ju Tønder Marsk häbe domoals also Fräisk boald. Wo groot ju Minnerhaid foar 1838 wesen is, wiete wie nit.

Benny Siewertsen fersäkt tou bewiesen dät do Ailounde Rømø un Fanø un dät Fäästlound - bit Ribe tou - Deel wieren fon ne oolde fräiske Kultur. Hie beskrift personelke Woarniemengen un Fermoudengen, man Bewiese kon hie nit reke. N Biespil is ju Warft

Misthusum, suudwäästelk fon Skærbæk, ju uum dät Jier 1200 baud wuden is. Foar Siewertsen is dät aiske woarskienelk dät do Bewonere Fräisen wieren. In do Archive kon me enige Informatione uur do Denen un Niederlounder in ju Region Skærbæk fiende, man uur do Fräisen wude niks dokumentiert. Siewertsen mai also jadden spekulierje.

Dällich rakt et ju fräiske Minnerhaid in Denemäärk nit moor. Ju Sproake waas al in't 20. Jierhunnert ferdwenen. Benny Siewertsen is kuut ätter sien Boukpublikation stuurwen un deermäd is woarskienelk uk die lääste fräiske Beweger fon Denemäärk stuurwen. 2009 hiede iek mäd sin Suun boald. Hie is stolt ap sin Babe un sien Oarbaid, man wan ju

Sproake stuurwen is un ju Geskichte sien Betjudenge ferljust, dan assimiliert dät Foulk. Un dät is mäd ju fräiske Minnerhaid in Denemäärk geböörd. Wät blift sunt Geskichtsfoarskengen.

Wät Siewertsen nit lukket is, kon fillicht n uur noch äntdeke. Do Archive sunt fuul mäd Seken do noch nit äntdekt wuden sunt. Un wäl nit säkt, skäl uk niks fiende. Siewertsen is aiske kritisk uur do deensk-düütske Foarskere. Oafte failt die fräiske Bril. Iek toanke, dät et Siewertsen sien Willense waas, do Ljudene mäd disse Publikation aptouwoakjen. Wan dät also wuddelk sien Doul waas, dan häd hie dät wisse beräkt.

DER MARKTPLATZ ANNO 710

Dort wo heute die Sct. Nicolajgade an dem Fluss Ribe Å entlang läuft, war von ca. 705 und bis in die 900er Jahre die Plankenstraße in einem 65 m breiten und mehr als 200 m langen Handelsplatz. Hier ist nur ca. ein Fünftel des ursprünglichen Marktplatzes rekonstruiert.

Es ist ungewiss, wer den Handelsplatz angelegt hat. Wenn man aber die geographische und archäologische Lage betrachtet, entstanden in den Jahren 600 bis 700 unter einer gemeinsamen friesischen Zivilisation, entlang der jetzigen dänischen, deutschen und niederländischen Küste, eine Reihe von Handelsplätzen. Ribe ist der nördlichste dieser Handelsplätze, nahe an der Grenze des südlichen Skandinaviens. Es könnten daher friesische Kaufleute gewesen sein, die sich hier niedergelassen haben und einen saisonalen Markt gegründet haben, um ihre Waren in der Gegend zu vertreiben. Vermutlich hatten nach einigen Jahren einflussreiche Dänen ein Interesse daran, den Handelsplatz zu übernehmen und zu verwalten. Die Etablierung von Parzellen auf dem Platz und die Verwendung lokaler Münzen, die sogenannten Wodan/Monster-Sceattas, sind Anzeichen dafür.

Der Marktplatz war in 40 bis 50 Parzellen unterteilt, in denen Handwerker und Händler an ihren Ständen verkaufen konnten, wahrscheinlich gegen eine Gebühr. Archäologische Untersuchungen aus dem Jahr 2018 zeigen, dass auf einigen der Parzellen bereits im Jahr 710 richtige Häuser standen. Es ist jedoch nicht sicher, ob diese Häuser das ganze Jahr oder vielleicht nur in den Sommermonaten bewohnt waren.

Es wurden Werkstattabfälle von der Arbeit mit Stoffen, Leder, Hörnern, Knochen, Glas, Bernstein, Bronzeguss usw. gefunden. Auf dem Markt wurden auch viele importierte Waren gefunden: Teile von Trinkgläsern, Wetzsteinen, Mühlsteinen, Walbein, Bergkristall, Schmuck und Keramik. Hinterlassene Kuhfladen beweisen, dass hier auch mit Rindern gehandelt wurde, und wir sollten uns einen lebhaften Umsatz von leicht verderblichen Produkten wie Holz, Behälter aus Birkenrinde, Pelze, Brot, Mehl, Fisch, Salz und dergleichen vorstellen.

Man hat wahrscheinlich Waren und Dienstleistungen getauscht, aber auch kleine Silbermünzen wurden seit Beginn des Marktplatzes als Zahlungsmittel verwendet. Ausgrabungen zeigen, dass die ausländischen Münzarten ab ca. 720 mit Ribes eigener Münze ausgetauscht wurden. Diese wurden bis ca. 800 benutzt und davon wurden 150 Exemplare auf dem Marktplatz verteilt gefunden. In den umliegenden Dörfern wurde diese Münze von Ribe nur an einem Ort gefunden, was darauf hindeutet, dass sie eng mit dem Handel auf dem Marktplatz in Ribe zusammenhing.

Oosterlaauwersfräisk lengten in dat Oostfräisk

fan Oen Diirk Feldman

Dat undstóon fan dat oostfräisk wookóolsüsteem mit siin fär lengten is no altiid 'n groot róódsel. Wat teejooriiden góónt d'r fan uut dat däi oopen un ooverlâang wookóolen âal up dat ferdwiinen fan dat ennens-e t'rüeggóont. Dat het seeker bii wat gefallen soo west.

Äin biispil föör woorden däi mit 'n grôot worskiinelkkaid eerst döör dat inkorporäären fan dat ennens-e ooverlängt kreegen hebbent is "muet". Bii lüü oover 80 finnent wii in 't Ooverlaidenerland un Raiderland fandóóeg no ruuğweg tain restföörms mit ennens-e, däi teegen däi dumiinâant föörm mit ooverlängt bruukt wordent. Äin d'r fan is "mutte" teegen dat dumiinâant "muet". Düs gaajt bii "muet" däi ooverlängt up dat inkorporäären fan dat ennens-e t'rüeg.

/mütə/ > /m[^]ʊ.ət/

Bii anner woorden is disser teejoorii näit soo makkelk an t' wennen, um dat bii disser woorden däi ooverlängt of t'minst 'n lengen al föördeem eksistäärt het. Up Börkem word't dat woord "iem" as /i:mə/ uutproot't un fan däi oel Emder djóólekt wäitent wii fan dat uutprooten /i.əmə/. As al Orend Remmers skrift sal däi ooverlängt hir wal 'n Oosterlaauwersfräisk ferskiinsel weesen, f'rdan doo me dat Sóóterfräisk "íeme" /i:mə/ mit dat sülverğ uutprooten as up Börkem ferlikt. Börkem het düs 'n ollerder uutprooten fan dat lengen biibiihollen. Me kan alsoo dat folgend undwikkeln reekunstruwäären.

Dat ^ staajt föör däi eerst stiiğend un dan faalend toon fan d' ooverlängt.

/i:mə/ > /i.əmə/ > /[^]i.əm/

Bii 'n woord as "iem" is up Börkem däi pluuroól no altiid /i:m:/, wiilst däi pluuroól up fastwal fan /im:/ häit't. Däi pluuroól maut düs bii dat diftongäären kört worden weesen.

Bii anner woorden finnent wii däi läengt ook fandóóeg no in d' pluuroól. Bii föörbild "poeg" /p[^]ɔ.əγ/ mit däi pluuroól "poegen" /p[^]ɔ.əγɲ/, wat up Sóóterfräisk fan "poage" /pɔ:γə/ un mit pluuroól "poagen" /pɔ:γn/ häit't. Düs kan me dat folgend undwikkeln anneemen.

/pɔ:γə/ > /p[^]ɔ.əγə/ > /p[^]ɔ.əγ/

Dat sülverğ undwikkeln kun ook föör "roeg", "rüeg", "müeg" un annernt tellen.

Däi struktüer fan us tóól

Däi föörstand fan d' Jungfräiske Mäinskup ferklort bii 'n feranstalten mit däi oostfräisk muusikker Stefan Carl em Huisken dat biisünner luudsüsteem fan dat Oostfräisk.

Up d' oostfräisk ailâan finnent wii fööer 'n oopen wookóól fóók 'n warjant däi näit diftongäart, man bloot lengt uutproot't word't. Bii föörbild word't "läegen" up däi ailâan /lɛ:ɣŋ/ uutproot't, unnerwiilst dat up fastwal fan /l^ɛ·əɣŋ/ uutproot't word't. Dat Sóóterfräisk het "lääze" /lɛ:zə/ un doo wii mit dat Olfräisk "ledza" ferliikent, hebbent wii hir ook weer 'n lengen fan worskiinelk /ɛ/ nó /ɛ:/ tau. In ferliik tau dat leeğdüütsk "leggen" het dat Oostfräisk alsoo däi oosterlaauwersfräisk läengt biibiihollen un dan diftongäart, soo dat me dat folgend undwikkeln reekunstruwäären kan.

/lɛ:zə/ + /lɛɣŋ/ = /lɛ:ɣŋ/ > /l^ɛ·əɣŋ/

Dat sülverğ kun ook föör "liegen", "paasen", "säegen", "waasen" un annernt tellen.

Mit dat no leevend Sóóterfräisk t' ferliiken is fan sülst bloot äin möögelkkaid. Däi äinerğsins gaud dookumentäart uutstüürven djóólekten fan dat Oosterlaauwersfräisk, däi fan dat Oostfräisk fefangen wurdent, wiisent ook al lengten däi wii fandóóeğ in 't Oostfräisk weeruem finnen köönent. Föörbiller bünt "briel" un "buel" däi wii fan Cadovius Müller as "briehl" un "buhl" ooverleevert kreegen hebbent. Dat Sóóterfräisk het hir mit "bril" un "bulle" ğiin lengten.

Dat häit't alsoo dat däi lengten in 't uutstüürven Oosterlaauwersfräisk un dat Sóóterfräisk näit altiid liik wassent un me föör elker woord wies enkeld prüüfen maut of dat woord 'n oosterlaauwersfräisk läengt biibiihollen hebbent kan. In d' ferliik kan me t' läest gissen, dat t'minst 'n дәil fan dat oostfräisk wookóólsüsteem up dat Oosterlaauwersfräisk t'rüeğgaajt.

Slacht bii Haartwerden

Dit joer was up d' 22. jannerwoi dat heerdenken fan däi Slacht bii Haartwerden (de.: Hartwarden). Däi Jungfräiske Mäinskup was d'r mit manken. Tauken joer is dat heerdenken up d' 21. jannerwoi un sal teegen tain üer biigünnen.

Fräisk suldoót

fan limel Abdenó

Sünt tiiden kan 'k näit liiden

Wii weerent föör 't lecht, säi bleevent swaart

Wat stóóderg sul ferbliiden

Ğiin äien, däi d' düüvel brook

Man stóóderg ook däi boom fersurt

Däi läivelk up däi sömmer lurt

Man sâacht is mii däi lüst fergóón

Dürt äien siin äen näit spiiten?

Un sâacht is 't mit dat dröömen dóón

Duu mäinst nüms däilt dit liiden

Ik käen diin lauğ no fräisk suldoót

Do säeğ mii nuu ins' sünner wóón

Däi mäiden mank däi wiiken kwóód

Hir bii d' in d' wiiken tinkelnd móón

Dee dii dit blien noojt biiten?

Kan äien föör 't freidaum striiden

Ik wäit kamróód, doo däiel 'k diin haart

Sünner fräj t' bliiven?

Däi düüvels in rôod dook

Woosoo häit't Doodshörn fan Doodshörn?

fan Oen Diirk Feldman

Tüsken Twiksem un Look'erd liğt in d' Krumhörn an 't Knokster Däip 'n plóóets däi fan Doodshörn häit't. Woo disseer nóóm t'stâan kwam, is mii fan 'n biikent ooverleevert worden, däi sibskup in d' Krumhörn het, däi fandóóeğ no up Doodshörn burkernt:

D'r wassent insent twei jungse, däi um 'n wicht fräjen deedent. Dat wicht kun sük näit undskäiden wel säi nuu traauen sul. Säi gung alsoo bii un stook 'n stükje gresland of: Wel dat stük d'r gaauer mit tsâajs d'r of haar sul höör dan traauen. Doo fungent däi jungse häil fiks an 't maajen un däi äien gaf däi anner niks nóó. Up 't äen wassent s' t'eevens klor, man wassent soo skoon of dat s' tsâajs lösleetent un bâajd dood oover d' kop kipdent. Un siitdeem häit't däi stee fan Doodshörn.

'T Oostfräisland het 'n häil lâang munnelk fertel-tradiisje däi me mit Irland ferliiken kan. Oel Oostfräisen kennent fertelsels, däi hannelns fan fööer äiwen biiskriivent. Upstünds rit't däi lâang tradiisje spiitelkerwîis of, wat mit gloobóólisäären un dat diigitóóel äiw t'hoophangt. Düs is dat biilangriik âal unbiikent fertelsels t' sóómeln.

Däi achtersiid fan d' Upstalsboom

wäel: Matthias Süßen, license CC BY-SA (Wikimedia Commons)

Dat Fräisk Freidaum -Tüsken 't traut heerinnern un 't fröem ferleeden

fan Tiid Specht

Fort me up däi A28 bii Filsem 't Oostfräisland binnen, dan word't äien up d' rechter stróotskâant gaau 'n bruun-wiet skild gewoer, äien fan däi kultürdenkmóolen, däi allerweegens in Leeġsaksen stóont. Man dit skild let't anners: D'r up word't ġiin kultürlandskup weesen un ook ġiin oel baauwaarken bünt d'r up drükt worden. Up dit skild staajt booven "Oostfräisland", unner "Fräisk Freidaum" un d'r túsken süġt me 'n fent mit sweerd un skild tegen 'n gróot stäinen pürómîid stóon. Bii mennerġ minsken maġ dat fróogen upkoomen lóóten: Woosoo gift dat disser skiller? Wat was dat Fräisk Freidaum, dat 't in ferleeden tiiden soo biisünners was? Un wat is 't föör däi minsken fandóoeġ, dat me hum 'n äigen denkmóol setten maut?

Dee me dit bii fandóoġsk Oostfräisen fróogen, dan deedent mennerġ fan däient seeker säegen, dat âal Fräisen fan natüer uut fräj west haarent, dat säi sük in 't middeloller in fräej landmäinten orgóonisäären deedent, dat fefangers fan disser landmäinten äin keer in 't joer bii d' Upstalsboom t'hôop kwamment, höör mäinskuppelk recht tau biiprooten, un dat säi dit recht up sülstbiiskikken fan d' kaiser Kaarl däi Gróot kreegen haarent. Frooġ me höör wiider, dan proot'dent säi meskiin no an, dat däi Fräisen höör rechters sülst ferkoosen un disser redjeven (róódgeevers) nöymt haarent, un maġ weesen, dat säi ook no däi nóom fan wat olfräisk rechtsteksten as däi Braukmerbräif of dat Äimserġer Recht kendent. Man doo me

nóo empeldhaiden fróogen dee, of dan ook wies âal inwooners fan 't Fräisland fräj west haarent, woo däi aldaġ fan d' minsken in däi tiid uutsaġ un woosoo fan däi enkeld landmäinten noojt 'n gróot stóot koomen het, dan deedent bloot min lüü d'r up 'n antern hebben.

Föör 'n büelt fan däi fandóoġsk Oostfräisen is dat Fräisk Freidaum 'n wiġterġ dail fan höör kultüer. 'T is 'n fast pâart fan dat kultürael memoorje fan däi oostfräisk selskup, man 't is ook fan 'n ferstopt un misterġ ord un biistaajt bloot as 'n góodern fan oel säegen un fertelsels, is näit fóótbör föör däi minsken fan fandóoeġ un dús ook man 'n fröem ferleeden. Däi säeġ fan Kaarl däi Gróot is d'r 'n gaud biispil föör: Histoerġers hebbent d'r ġiin biiwisen föör funnen, dat Kaarl däi Gróot däi freidaumsbräif föör däi Fräisen sülst upset't het. Recht weeruem gaajt däi wäitenskup d'r fan uut, dat häi fan Fräisen skreeven wur, um höör äigen freidaum tau ferkloren un tau stóönen. Man wat het nuu woer west un wat is ferkeert? Wor holt däi dook up un wor fangt histoerje an? Woo het dat Fräisk Freidaum wies utsäin?

Däi tiid fan 't Fräisk Freidaum biigünt in däi ooster Fräislân – däi fräisk landmäinten túsken Wäiser un Laauwers – un in Westfräisland (fandóoeġ proowinsje Fryslân) – dat bünt däi fräisk landmäinten wester fan däi ee Laauwers – teegen 1100. D'r föör het Fräisland siit 't acht äiw dail fan dat Frankenriik

west, dat dit gewest döör gróófen biistüren dee. Disser gróófen wassent ferfangers fan däi franksk kaiser un haarent döör hum däi heerskup oover Fräisland kreegen. Al in disser tiid, däi fandóóeġ fóóktiids gróófentiid nöymt word't, haarent däi Fräisen, net as anner folken, 'n äigen landrecht, dat in däi folkstóól, dat Olfräisk, skreeven worden was un dat selskuppelk leevend in däi Fräislâan reegeln dee. Man in dat 10. un 11. äiw was däi heerskup fan däi gróófen fôör däi minsken in däi Fräislâan, däi 'n grôot maurgewest fan 't binnenland skäiden dee, feer weġ un hör dóógelk leevend fräj fan stüren un triiboot. As däi gróófen nuu in däi jortainten teegen 1100 probbäardent, hör fan d' kaiser koomend macht tau fernäjen un weer döör tau setten, doo kwamment däi inwooners fan däi Fräislâan in rep un ror. Däi Fräisen skafdent 't, sük fan däi heerskup döör däi gróófen fräj tau móóken un wigterġ slachten teegen däient tau winnen, däi hör freidaum weer biikniipen

wullent. Me gaajt d'r fan uut, dat um 1100 hóóst âal fräisk kuntraajen túsken Laauwers un Wäiser fräj fan däi macht fan däi gróófen wassent. Däi räied fan dit biisünner undwikkeln laġ in d' soosjóóel un weertsuppelk struktüer fan däi fräisk selskup in däi tiid: In Oostfräisland deedent man mien buren fan grundheerskup ofhangen, ook um dat sük sükser struktüren döör däi grôot andäil fan feiweertskup man min döörsetten kunnent. Fôör däi buren, däi äigendaum haarent, was hör äigen gaud däi grundslaġ fan hör freidaum, dat säi nóó buuten (un nóó binnen) woren wullent. D'r fôör deedent säi sük in landmäinten orgóónisäären, däi hör rechten ferdeegen sullent. In däi êerst tiid fan 't Fräisk Freidaum was dit 'n ferdeegen teegen däi sareda riddere, däi wóópent ridders, däi hör freidaum as suldóóten fan däi gróófen fan 't boovenland uut biidraigdent un däi 't soo in 't Oostfräisland näit gaf, teegen däi däi fräisk selskup sülst 'n ofskrik undwikkeln dee.

Däi fräisk seilâan teegen 1300 (wäel: Wikipedia)

Man dāi landmäinten sullent dat Fräisk Freidaum un dāi rechten fan dāi fräej buren ook teegen foren fan binnen ferdeegen. Disser foren gungent fóóken fan rîik hoovdlingsfemiiljen uut, dāi in d' twäied halfpâart fan 't 14. äiw in 't Oostfräisland upkwamment un meer un meer dāi macht fan dāi landmäinten nóó sük hen luuken deedent. In dāi Braukmerbräif, 'n fräisk rechtswäel fan 't oostfräisk Braukmerland, dāi in 't twäied halfpâart fan 't 13. äiw up Olfräisk upset't wur, staaht bii föörbild skreeven, dat in 't häiel Braukmerland ġiin stāinhuusen baaut worden dürsent, um dat disser fóók fan hoovdlingen as kasteel bruukt wurdent, um bóós oover 't land tau worden. Soo staaht in köör 150 fan dāi Braukmerbräif: *Brocmen kiasath thet to enre kere, thet ther nene burga and nena mura and nene hage stehus ni mote wese bi achta mercum* (Dāi Braukmerlandjers köörent dit tau 'n kööer, dat d'r ġiin bōrgen un ġiin mūren un ġiin hōoġ stāinhuusen weesen mautent (= dürent) bii acht mâark (stróóef)).

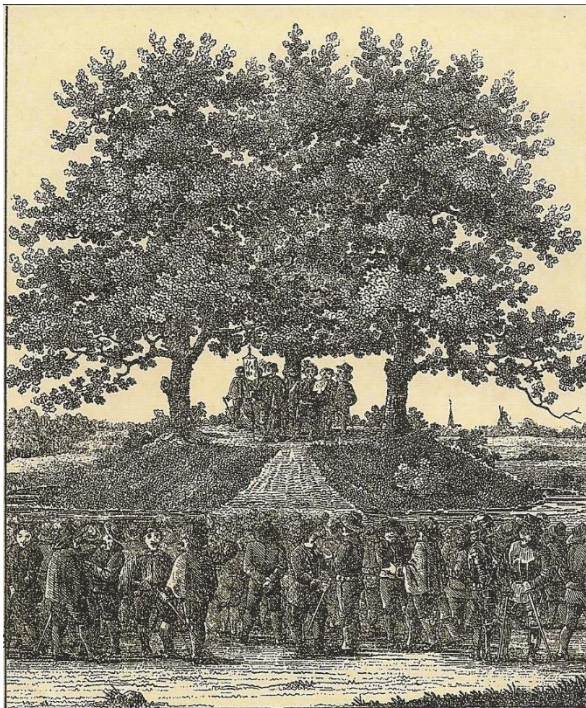

In Westerwîitwerd (nl.: Westerwîitwerd) kan äien disser mürskilderóózje finnen. Me süġt twei fräisk striiders. Wat upfaalen daajt is dat hoer fan dāi striiders un dāi lütje rundskiller (wāel: Wikipedia).

Dit Fräisk Freidaum was häil biisünners föör dat dootiidsk Oiroopó, ook um dat 't nāit as 'n koppel fan fan buuten fergeeven föörrechten biistun, man elker Fräies al fan siin bōort an äigen was. Annerswor in Oiroopó biigreep me freidaum as freidaum fan, as 'n föörrecht, wat anner lūü nāit haarent un dat ook an 'n biistemt gewest un dāi minsken, dāi dor leeven deedent, fergeeven worden kun. Man in 't Fräisland was 't freidaum 'n recht fan dāi äien, dat elker Fräies äigen was un hum nāit altiid weer fan buuten nāj daun wur. Dit freidaum was döör dāi rechtsteksten fastset't un dat is ook dāi grund d'r föör, dat Fräisland äin fan dāi landskuppen mit dat diechst ooverleevern fan skreeven recht uut dat middeloller is. Dat Fräisk Freidaum gul föör âarm un rîik buren un dee hōör rechten un hōör gaud biiskiirmen, man 't was nāit föör lūü sünner äigendaum, dāi föör dāi buren aarbaiden deedent un fan hōör ofhungent. Eerst nóó 1848 gung me sâacht d'r tau oover, ook hōör dat recht, bii 't ferkāisen dāil t' neemen, nāit langer tau ferweeren. Man landaarbaiders bleevent in Oostfräisland bit in 't 20. äiw dāi âarmst leeden fan d' selskup.

Dāi fergóóderns fan dāi Fräej Fräisen bii d' Upstalsboom, dāi fandóóeġ föör fööl minsken dat sinbild fan dat Fräisk Freidaum bünt, mautent föör dāi minsken in dāi tiid bloot 'n lütje ruel spöölt hebben. Dāi mäiest buren wurdent 't Fräisk Freidaum as 'n freidaum in hōör kaspillen un, wen 't hooġ kwam, in hōör landmäinten gewoer, dāi dit döör hōör landrecht fastset't haarent. Un ook dāi landmäinten kunnent man selden âal hōör leeden d'r tau brengen, bii 'n fergóódern tau koomen. Dāi iidee fan tota Frisia, dat häiel

Fräisland, maĝ 't bloot in 't sefnis fan 'n poer rîik femiiljes un persoanen geeven hebben, dâi nauĝ tiid un geld haarent, um 't häiel Fräisland as hōör poolitisk ruum fan aktiivitäit tau biigriipen. Ook bii dâi fergóódnern fan dâi Upstalsboom hebbent hóóst noojt ferfangers fan âal Fräislâan west, ook wen 't seeker biispillen fan fräisk t'hooparbaid geeven dee, dâi fan dâi Upstalsboom-Bund uutgungent. Düs is fan dâi Fräislâan noojt 'n grōot stóót ofkoomen un föyldent sük dâi mäiest Oostfräisen no bit in 't 21. äiw t'föörst as Raiderlandjer, Emden, Krumhörnstern of Braukmerlandjer. Ook in dâi Braukmerbräif word't altiid man fan dâi Braukmerlandjers (brocmani) proot't un ĝiin äien móól fan dâi Fräisen.

Der Upstalsboom, Anno 1368.

Dit täiken kumt fan dat 19. äiw. Dâi fergóódnern saĝĝent dootiids wal 'n bitje anners uut as 't hir fertöönt word't. (wäel: Wikipedia)

Föör dâi minsken fandóóeĝ maĝ dit historje man no stur tau biigriipen weesen. Fööl het sük siit dâi tiid fan dâi fräisk landmäinten annert: dâi aldaĝ fan d' lüü, hōör probleems, hōör selskuppen un stóóten, hōör häiel menäär fan leeven. Ook doo äien düs dâi menäär, woo dâi minsken dootiids hōör mäien leevend orgóónisäärt hebbent, ror föörkoomen maĝ, soo süĝt me do in dâi olfräisk selskup 'n lengen, dat ook dâi neitiidelk stóót gróóĝ as siin wiĝterĝst weerd un hōoĝst duel nöymt: dat lengen nóó freidaum. Un hir sülst 'n häil neitiidelk freidaum, 'n freidaum, dat elk un äien siin äigen is un dat näit bloot as föörrecht fan buuten fergeeven word't. Man do maut me uppaasen mit disser biigriip: Ook häi kan makkelk föör äigen biilangen wóónbruukt worden, as us dat 19. äiw in 't Oostfräisland wist, doo 't Fräisk Freidaum fan dâi landstâan biisünners föör hōör äigen poolitisk dullen bruukt wur. 1815 haar dâi Upstalsboom as sinbild fan 't Fräisk Freidaum föör d' oostfräisk landstâan no 'n täiken teegen dâi kuntruel fan Hanoover west, 1848 haar 't dan 'n "boom föör dâi düütsk freidaum" worden un 1865 wur häi upäins up 'n müent föör dâi fier fan 't fiifterĝjorerĝ ooverneemen fan 't Oostfräisland döör Hanoover drükt. Dat Fräisk Freidaum was tau äin poolitisk striidwoord worden, sünnern dat 't d'r ooverhen nóó biidüüden haar. Düs het dat ĝiin sin, dat Fräisk Freidaum as 'n ord hielĝ natürrrecht föör dat fräisk folk tau bruuken, soo as 't fandóóeĝ in d' föörm fan 'n misterĝ folkssäeĝ an 't leevend bleeven het. Freidaum is föör ĝiin äien in 't Oostfräisland meer dat, wat 't föör dâi oel Fräisen west het.

Rinsumageast teegen 1340

Dit is 'n *artist impression* fan dâi fräisk lûan teegen 1340. Dâi karken un plóótsen gaf 't doo al. Lóóterweg wurdent dâi stâinhuusen un bôrgen baaut. (wâel: Frysk Museum, Ulco Glimmerveen)

Fandóóeg is freidaum fôor dâi minsken dat freidaum tau raajsen of dat bóóntje tau kiisen, wat me hebben wil, un ook ferkunsumâären is fôor fôol minsken 'n freidaum worden. Dit was fôor dâi dootiidsk minsken soo frômd as fôor dâi fandóóegsk Oostfrâies dâi iidee fan faiden tûsken femiiljes un 'n ferbinnen fan poolitisk freidaum mit äigendaum. Doo me sük dâi olfräisk landmäinten as deemookróótsk nóósjes fôorstelt, in dâi elk un äien liik was un mitbiistemmen dûrs, wat gebôoren dee, dan let't sük dit bild man stur uprecht hollen. Dat Fräisk Freidaum was 'n freidaum fôor buren mit äigen plóótsen un äigen land. Ook wen dat olfräisk recht dâi biigriip "slôov" nâit kennen dee, soo hâit't dat nâit, dat dâi landaarbaiders un knechten fan dâi buren nâit as sükker biihannelt wurdent. Fôor siin tiid was 't Fräisk Freidaum aldo wat biisünners, ook um dat 't dat biistûren fan 't land in dâi hân fan dâi paarten fan 't biifolken læegen dee, dâi n'rmóól fôor d' óódel

swichten mussent, un um dat 't in 't gehâil fôor âal minsken mit äigen gaud gul. Man dit „oel“ Fräisk Freidaum is ġiin weerd fan dâi fandóóegsk selskup meer un sük fandóóeg as 'n stôon fan dâi äigen biilangen up hum tau biiraupen, ferkent dâi weerd, dâi dit freidaum fôor dâi oel Frâisen hat het. Seeker het dit selskuppelk undwikkeln no fôor mennerg äiwen nóó siin äen up dat oostfräisk historje inwaarkt un daajt dat fandóóeg no – historje undwikkelt sük äingóólweg sünner hâard skâjen –, man dit historje het ook up dâi iidee fan dit freidaum inwaarkt, hum annert un an dâi tiid anpaast. Hir daajt 't sük net as mit dâi oostfräisk tóól ferhollen: ġiin Oostfrâies kan fandóóeg säegen, dat hâi bloot mit siin wâiten fan 't Oostfräisk Plat olfräisk rechtsteksten biigriipen kun. Man do hebbent bâajd tóólen no 'n büelt mäin, soo hebbent sük bii fôorbild olfräisk woorden as lauğ (loog), kellen (fâel seeren) un mäied (meede) bit fandóóeg hollen un biisünners süks

woorden as lauĝ of mâan (mäinskuppelk genootskup) lóótent 'n ferbinnen mit 't Fräisk Freidaum gissen. Mit däi Oostfräisk Tóól is 't net as mit däi iidee fan 't Fräisk Freidaum fandóóeĝ: Säi is 'n däil fan 'n äingóólweĝ undwikkeln, (mit) undstóón uut däi ferleeden tóólen fan 't Oostfräisland, man säi is 'n kind fan fandóóeĝ, net as us kultüräel iidee fan 't Fräisk Freidaum neitiidelk is. Sük as 'n stóón fan siin poolitisk of kultüräel hanneln up freidaumsrechten fan föör 800 joer tau biiraupen is net soo, as wen me äien Oostfräisk Plat mit däi Braukmerbräif leeren wul. Wii bünt näit meer däi oel Fräisen un 'n bruuken fan höör freidaum as grundslaĝ fan 'n äingóóel fräisk iidentitait fandóóeĝ gaajt näit, sünner däi histoorsk fakten tau ferdraajen; döör 'n ferkeert bild fan däi tiid fan 't Fräisk Freidaum tau skeppen.

Man woo söölent wii mit 't Fräisk Freidaum dan umgóón, woo willent wii hum fandóóeĝ 'n denkmóól setten? Dat oostfräisk historje leert us 'n büelt d'r fan, woo minsken sük sülst sünner heeren orgóónisäären un biistüren köönent. 'T wist us ook, dat historje mennerĝfollerĝ un däi minsk näit döör siin tiid fastset't is, dat 't ook in 'n tiid fan gróófen un köönenks fräej landmäinten geeven kan. Historje was föör däi minsken in däi tiid näit soo fast un seeker, as dat us fandóóeĝ föörkoomen maĝ, 't was fräj un unwies. D'r föör kan dat Fräisk Freidaum 'n biispil weesen, man 't gift us ook 'n inkiik in däi weerld föör däi nóósjenóólstóóten, as föör däi mäiest minsken no höör äigen lauĝ of kaspil däi middelpünt fan höör leevend was un tóól, kultüer un etnje föör d' poolitik bloot 'n lütje ruel spööldent, sülst dat äigen biiliiktäiken as

„fräisk“ näit booven däi biilangen fan däi äigen landmäient stun. Dat gift, t'minst up 't poolitisk niwoo, blik up 'n minskelk, hóóst huumóónistelk denken, dat däi praktisk proobleems fan 't minskelk leevend in d' middent stelt un sük näit in nóósjenóóel biiliiktäikens ferläisen daajt, 'n denken, dat 't fandóóeĝ soo (hóóst) näit meer gift.

Aautoobóónskild (wäel: Google Maps)

Dat Fräisk Freidaum kan as 'n histoorsk undwikkeln föör dat fandóóĝsk leevend ook ferbinnens skeppen: Tüsken däi Noordfräisen un Oost-Fräisen in Düütskland, man ook tüsken däi Fräisen in Düütskland un däi Westfräisen in Neerland as 'n mäinskuppelk historje, däi âal drei kuntraajen däilent (ook doo däi Noordfräisen näit bii däi Upstalsboom-Bund höört hebbent). Dat Fräisk Freidaum was 'n undwikkeln fan siin tiid un is in disser föörm föör altiid föörbii. Man 't blift us fandóóeĝ as 'n wäel fan minskelk ferhollen, fan minskelk kaansen un minskelk unnerfinnen, un 't helpt us d'r bii, us ferleeden tau biigriipen, un as 'n swetoverstappend rebait fan wäitenskuppelk unnersöyken kan 't lüü fan ferskeelend kuntraajen in höör lengen ferbinnen, döör 't ferleeden däi fandóóĝsk tiid un däi minsk in 't gehail tau biigriipen.

Liest fan litteróótüer

Heinrich Schmidt: Zur „Ideologie“ der Friesischen Freiheit im Mittelalter in: Die Friesische Freiheit des Mittelalters – Leben und Legende, Ostfriesische Landschaftliche Verlags- und Vertriebsgesellschaft mbH, 2003, Auerk, ISBN: 3-932206-30-4

Oebele Vries: Asega, is het dingtijd?. Steven Sterk, Lâiwerd – Üütrecht, 2007, ISBN: 978-905615-142-3

Oebele Vries: Die Friesische Freiheit: ein Randproblem des Reiches in: Die Friesische Freiheit des Mittelalters – Leben und Legende, Ostfriesische Landschaftliche Verlags- und Vertriebsgesellschaft mbH, 2003, Auerk, ISBN: 3-932206-30-4

Ernst Schubert: Die Friesische Freiheit im europäischen Vergleich: Island, Schweiz, Siebenbürgen und Schottland in: Die Friesische Freiheit des Mittelalters – Leben und Legende, Ostfriesische Landschaftliche Verlags- und Vertriebsgesellschaft mbH, 2003, Auerk, ISBN: 3-932206-30-4

Martin Tielke: Der Upstalsboom als Gedächtnisort in: Die Friesische Freiheit des Mittelalters – Leben und Legende, Ostfriesische Landschaftliche Verlags- und Vertriebsgesellschaft mbH, 2003, Auerk, ISBN: 3-932206-30-4

J. ten Doornkóót Koolman: WÖRTERBUCH DER OSTFRIESISCHEN SPRACHE. Band 2. Verlag von Herm. Braams. 1882 URL: <https://archive.org/details/wrterbuchderos02dooruoft>

Wobbelke

up Oostfräisk fertóolt fan Oen Diirk Feldman

Miin haart dat trillert mii, d'r is giin rooj
Miin läiefst Wobbelke,
Miin söyest Wobbelke,
Miin wêerdst Wobbelke,
Wat büst duu mooj!

Ik föyl 't kribbeln weer, läief, dat ik daart,
Miin gollen engelke,
Miin gollen engelke,
Miin gollen engelke,
Duu büst in 't haart.

Oo! 'T haart flüßt döör miin oogen bâajd
piilliik,
Jóó, 't rint uut mii in dii
'T trekt uut mii in dii,
'T springt uut miin in dii,
Doo 'k nóó dii kiik.
Ik kan näit weesen sünner dii, söyet snoer

Of ik maut starven läief,
Of ik maut starven läief,
Of ik maut starven läief,
Dat 's dóódelk woer.

Help läifke, oo letst mii in disser nood
Tutje mii söyet düet,
Tutje mii söyet düet,
Tutje mii söyet düet,
Of ik bün dood.

*"Wobbelke" is dat
biikentst dichtsels fan dâi
westfräisk dichter
Gysbert Japicx (*1603;
† 1666). Japicx telt as
dâi stichter fan dâi
maudêern westfräisk
litteróóürtóól.*

Dat dödkenüst

fan Oen Diirk Feldman

Güster kwam miin bäep bii mii un fertelde dat miin besfóóer 'n "dödkenüst" funnen haar. Dat woord dee ik näit kennen un 't was ook wal dat duel fan hör fersîit: Miin besollen was weer 'n woord infaalen wat fandóóeĝ näit meer bruukt word't. Sâi het mii dan ferklort dat "dödke" up Düütsk fan "Hornisse" häit't. Dat insekt wat up letiinsk fan "vespa crabro" häit't ken ik fan miin ollen un anner biikenten bloot as hoorntje.

Dat häit't dan wal, dat däi lüü in 't Ooverlâidenerland waleer "dödke" in stee fan "hoorntje" seedent. Dat woord "dödke" is meskiin wal mit Sóóterfräisk "doddene/doadene/doarne" biisibt un kun dan wal 'n äimsfräisk substróót weesen, um dat âal anner tóolen umtau 'n föörm fan "hoorntje" bruukent as Hollandsk "hoornaar", Leeĝdüütsk "Hoornk", Engelsk "hornet", Westfräisk "hoarnbij" of Düütsk "Hornisse".

Bii dat Sóóterfräisk "doddene/doadene/doarne" kan me gissen dat 't mit "doorn" of mit "dood" biisibt is. Düs is däi äien nóóm wal fan "hoorn" un däi anner fan "doorn" of "dood" ofkumsterĝ. Wii hebbent dat woord achternóó no bii wat anner lüü in 't Ooverlâidenerland offraĝt un dat let't as of "dödke" wies 'n oel Ooverlâidener teegenföörm tau "hoorntje" is, um dat dat woord hóóst bloot bii oel prooters biikent is.

Föördrag in 't Ooverlâidenerland

Oen un Tîid wiisent bii hör föördrag oover däi Oostfräisk tóól däi biisünnergkaiden fan dat Oostfräisk (Oen) un 'n lütje litteróótürooversicht (Tîid)

Bruke wie noch n Handy?

fan Wolter Jetten

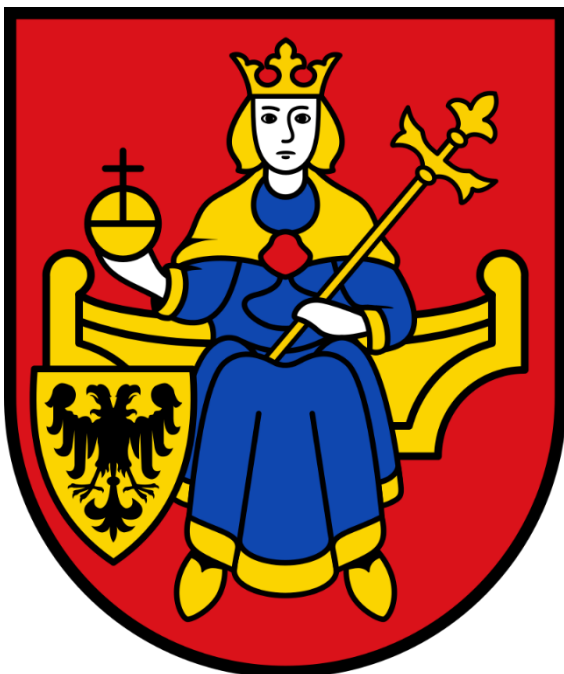
Litje Sproaken hābe grote Probleme. Un disse Probleme rakt et in do grote Sproaken nit. Ap Seeltersk rakt et tou Biespil neen Woud foar 'Handy', also kwede wie ap Seeltersk uk 'Handy'.

Iek toanke, dāt seelterske Sproakdilemma ma dāt Woud Handy rakt et boalde nit moor. Läästens hiede n Fjuund uut Denemäärk mie anroupen. Hie fertälde mie dāt do Denen bloot 'telefon' tou hiere 'Handy' kwede. In Wäästfräislound wäd dāt Woud foar Handy uk nit moor bruukt, jo kwede 'telefoan'. Man wieruum? Deensk un Wäästfräisk hieden ja n separoat Woud foar Handy. Ap Deensk hat Handy 'mobilen' un ap Wäästfräisk 'mobytsje'. Disse Woude bruke jo also nit moor.

Wāt is deer nu geböörd? Do Telefone an'n Träid (Festnetztelefon) sunt deer ne Säildenhaid wuden! Do maaste Wäästfräisen un Denen hābe aal n 'Handy' inne Buksetaaske, sogoar an Oarbaidsteden fint me neen 'Festnetztelefone' moor. Foar Wäästfräisen un Denen sunt 'Handys' do normoale Telefone wuden, do oolde Telefone namme jo 'Telefone an'n Träid'.

Bie uus sunt do Telefone an'n Träid noch uuraal. Iek toanke, dāt blift noch n Skoft so, man ap de Duur skällen do oolde Telefone an'n Träid hier uk wäil ferdwiene. Un dan mouten wie nit moor n seelter Woud foar 'Handy' säike. Dāt Sproakdilemma rakt et dan nit moor.

Do maaste näie Woude patlierje oaber nit so gau. Truch dāt seelter Verbsysteem kume näie seelter Woude toustounde so as 'googleje' (ma Google säike). Dāt heert sik noch gjucht Seeltersk oane. Man gans normoale Woude so as 'downloaden' of 'runterladen' rakt et ap Seeltersk nit. Un dāt is nit goud. Foar ju Toukumst fonne seelter Sproake bruke wie näie Woude. Man wäl moaket dāt?

Dāt Woapen fon ju Meente Seelterlound

Ap ju rode Bäterkaante sit ap'n gouldenen Troon Karl die Grote in sien blaue Wäiden. Karl die Grote waas die Kaiser fon't Frankiske Riek un ferountwoudelk foar ju (blouderge) Christianisierenge fon do Fräisen un Saksen.

Dat Upstalboom-dräepen 2023

Tauken joer fint dat Upstalboom-dräepen up d' 21. määj 2024 plóóts.

Dat pid siin stit – twei ii-warjanten

fan Oen Diirk Feldman

Däi tittel fan disser artikkel wist al up dat teemó, um dat häi biuwust in däi djóólektwoorden fan dat gewest Maurmerland-Raiderland-Overlaidenerland skreeven is. Däi mäiest Oostfräisen deedent eer fan "dat peerd siin steert" säegen. "peerd" reesp. "pid" un "steert" reesp. "stit" bünt alsoo däi woorden um däi dat gaajt.

Up Olfräisk gaf dat föör dat peerd no "hengst" un "perd" t'eevens, wiilst Sóóterfräisk mit "hoangst", Westfräisk mit "hynder" un Fastwal-Noordfräisk mit "haingst" dat twäied woord näit meer kennent.

Dat olfräisk "perd" fint me fandóóeg in koǵnóóten as neerlandsk "paard", leeǵdüütsk "perd" un düütsk "Pferd", wiilst dat fan dat Lóótleitiinsk "paravereedus" ofkumt.

Me kan dat "peerd" up Oostfräisk alsoo best mit 'n ofkumst fan dat Leeǵdüütsk ferkloren, wat dat woord föördeem wal fan dat Lóótleitiinsk undläint haar. Dat woord "perd" is in dat Oosterlaauwersfräisk, wat t'hôop mit dat Leeǵdüütsk dat boom fan us fandóóǵsk Oostfräisk bild'de, näit meer dookumentäärt. Horreleenerfräisk teegen 1691 het "hingst", Wangeroogerfräisk, wat 1950 uutstüürven is, haar "hingst". Doo dat Leeǵdüütsk "perd" gaf un in dat Olfräisk "perd" t'minst no f'rhanen was, wor kumt dan dat "pid" weǵ?

Disser fróóeg wil ik mit 'n óónóloogii antern un koomen up dat twäied woord fan "stit". Dat woord is net as "peerd" in d' gróotst dail fan 't Oostfräisland "steert",

man in dat gewest Maurmerland-Raiderland-Overlaidenerland fan "stit". Wor kan dat an liegen?

Dat ferdäilen fan däi föörms peerd/steert un pid/stit in 't Oostfräisk. Däi meskiin miskert föörm ped, däi me in däi umgewesten fan Auerk finnen kan is näit intäikent.

Biikiikent wii us dat Olfräisk finnent wii "stert" un in dat Middelleeǵdüütsk "peert". In däi maudern tóólen finnent wii Westfräisk mit "sturt", Sóóterfräisk mit "stäit", Fastwal-Noordfräisk mit "stjart", Neerlandsk mit "staart" un Leeǵdüütsk mit "stert".

Åal föörms sünner 'n -i-, ook doo dat -ü- uut dat westfräisk "sturt" al dichter bii "stit" is as åal anner warjanten. Man doo me nibber henkikt fint me häil ferstopt däi inf'rmóósje, dat däi sóóterfräisk föörm "stäit" näit allerweegens bruukt word't un dat Struukelje däi föörm "stit" het, net as säi dor ook fan "wie widde" in stee fan "wie wäide" (wii wordent) säegent.

Föör dat Oosterlaauwersfräisk hebbent wii anners ġiin i-föörm dookumentäärt.

Fan sülst gift dat ook 'n restworskiinelkkaid, dat dat Struukeljer "stit" 'n läinwoord uut dat Oostfräisk Plat is, man dat is do weer unworskiinelk, um dat moonooftongisäären fan -äi- nóó -i- tau 'n kentäiken fan dat Struukeljer Sóóterfräisk is.

Um dat dat Middelleeğdüütsk däi i-föorm wal seeker näit fermiddelt het kan me wal gissen, dat dat undookumentäärt Oosterlaauwers-

fräisk fan dat gewest Maurmerland-Ooverlädenerland-Raiderland dat woord "stit" an dat Oostfräisk Plat fermiddelt het. Fan dat sülverğ "stit" kun dan ook dat Struukeljer "stit" ofkumsterğ weesen. In óónólogii het me däi föorm dan up dat woord "peerd" ooverdróogen un kreeğ soo fan "pid". Mit däi föorms "peerd" un "pid" undstun dan lóóterweğ däi miskert föorm "ped" däi me alt'meeds in 't umland fan Auerk höört.

Däi oostfräisk iidentitait

fan Wolter Jetten

Woo sit't dat fandóóeğ mit däi oostfräisk iidentitait? Woo säint däi Oostfräisen sük sülst? D'r kan me häil gaau up antern: Dat gift raajn ġiin dóóten up disser fróóeğ. Man wii köönent wal in dat ferleeden uemkiiken un us biidüüden, woo dat waleer west het.

Gift 'n oostfräisk iidentitait? Is d'r 'n ferskeel túsken oostfräisk un fräisk? Of gift dat in 't Oostfräisland bloot no Düütsken un Oiroopeesken? Un bünt sükker fróógen fan biilang?

Je, dat lööv 'k wal! Dat Friesisches Forum het 'n setje leeden disser stickers undwikkelt un utdóón:

Ich bin deutscher Staatsbürger friesischer Nationalität

Däi fräisk iidentitait biistaajt, ook in 't Oostfräisland no altiit. Düs gift 't disser stikker ook. Woo hebbent däi Oostfräisen sük waleer föylt? Un woo sit't dat fandóóeğ? Lóót't us eerst bii d' Noordfräisen un bii d' Westfräisen kiiken, um dat däi oostfräisk iidentitait in 'n grooterder kuntekst staajt.

Noordfräisland un Westfräisland

In Noordfräisland wurdent däi biiwooners al insent nóó d' iidentitait biifrağt. Ruuğweğ 50.000 minsken deedent doo mäinen, dat säi Noordfräisen bünt. Düs gift 't dor fan sülst ook minsken, däi sük bloot as Fräisen säint. Äin fan disser lüü was *Jens Emil Mungard* (1885-1940). Föör siin iidentitait is häi in 't 'KZ Sachsenhausen' bii Berliin döör däi nóósiis fermoord't worden un haar sük, teegendes dat geböörde, altiit föör 'n äigenstóónderğ fräisk iidentitait inset't. In Westfräisland wur däi iidentitait fóóker unnersocht.

D'r gift dat ook raajn wat dóóten tau:

Antwurd	1980	1994	2013
Fries	39%	36%	45%
Nederlânske Fries	36%	23%	24%
Net-Fries	26%	41%	31%

1581 haar däi Reepublik fan d' Feräint Neerlâan sük unofhangelk fan Spóónje móókt. Nóó ruugweg 450 joer föylt sük 'n gróot dail fan d' Westfräisen altiit no Fräies. Un in däi ferleeden joren bünt dat aldeegs no meer worden. Häilundal wat biisünners in däi tiiden fan dat gloobóolisäären.

Däi düütsk iidentitait in 't Oostfräisland?

Ook in 't Oostfräisland gift dat altiit no lüü däi sük sülst as 'Fräies' säint. Däi düütsk iidentitait het hir recht lóót inslóón. D'r gift 't twei ferskeelend räidens tau:

Eerstens gaf 't in 't gróotst pâart fan 't Oostfräisland häil lâang ğiin hooğdüütsk tóól. 'T gaf man äits 'n fräisk oortóól, Neerlandsk un Oostfräisk Plat. Hooğdüütsk wur eerst in 't 19. äiw skrifftóól in 't Oostfräisland. Teegen 1800 was 't Oostfräisland meskiin däi læest streek in 't Düütsk Riiik wor 't Hooğdüütsk no näit as skrifftóól anwend't wur.

Twäidens wur dat Düütsk Riiik recht lóót, in d' ferloop fan dat joer 1871, sticht't.

Föör däi Oostfräisen gaf 't ğiin tóól un ook ğiin räecht nóósjenóólstóót, wor me sük mit iidentifisäären kun. Buuten dat gaf 't ook no däi fräisk iidentitait, däi doo net soo staark was as in 't Noordfräisland un in 't Westfräisland.

Oostfräisk iidentitait túsken 1800 un 1960

Nuu willent wii us 'n poer föörbiller fan däi oostfräisk iidentitait biikiiken. 1838 skreev *Johann Lange* in 't föörwoord fan siin bauk 'Sanghfona - Plattdütsk-ostfreeske Rimen, Vertelsels un Döentjes':

**De düütsche Taal is wall wat finer,
Doch. Düütschers sünd wi neet;
Wi spreken liek mit, sünder »Diener«
Un weeten oock Bescheed.**

Wat mäint Lange nuu mit "Düütskers bünt wii näit"? Um dat t' biigriipen maut däi leesder wiider leesen un fint dan disser tekst:

**Dütsch', hollandsch', fransch', latiensch
Woorden,
Sünd vöel darin geflickt;
Un as een Rock is se mit Koorden
Van unecht Gold, bestickt.**

**Ho vöelen gift het, de sück schamen
Vöer höere Mooderspraak;
Se lappen Jammerdütsk tosamen —
Doch — jeder folgt sien Schmaak. —**

**Elk schreef, so good as he 't verstun-
de,
Upp sien Freesch, platt un slicht;
Waar he 't wat beter maken kunde,
Daar drück' een Ooge dicht.**

Däi skriiver biikikt däi hollandsk un düütsk woorden, net as däi fransk un letiinsk woorden, as fröem inflauden. Dat äigen is dat 'Fräisk', wat 'plat un släecht' weesen sal.

In dat sülverğ bauk staağt ook 'n dicht "De Veermann na Delfsiel". Hir säeğt däi feerman:

**Willkumm, Neerlands Küsten! —
Wi doon uns nu brüsten,
Dat wi echt' Oostfreesen sünt;**

Woo mautent wii disser tekst biigriipen?

William Foerste publisääre 1938 siin bauk 'Der Einfluß des Niederländischen auf den Wortschatz der jüngeren niederdeutschen

Mundarten Ostfrieslands'. Foerste skrift 'n biitje wat oover dāi fräisk iidentitāit un biinoomen oover dāi dūütsk un neerlandsk iidentitāit. Bii dāi intellektuwellen het 't fan sūlst 'n poer dūütsknóósjenóólen geeven, man föör dāi n'rmóóel Oostfräisen spöölde dāi dūütsk iidentitāit ġiin ruel. Dat köönent wii ook bii dāi booren-un-toogen Emder *Fritz Lottmann* (1880-1918) säin. 1919 wur siin bauk 'Dat Hus sünner Lücht' publisäärt. In dat bauk proot'dent dāi hoovdfiigööken fan 'dāi Dūütskers', wat doo föör dāi hoovdfiigööken fröem lüü, dūs ġiin Fräisen of Oostfräisen, wassent.

Ook nóó d' twäied weerldoorlauġ föyldent sük dāi Oostfräisen biinoomen as Fräisen of Oostfräisen. Dāi Oostfräisen biiliiktāikendent dāi häimtferdreeven un al biiwooners fan of Póópenböřġ (Papenburg) of nóó dat Ollenböřġmer (Oldenburg) gewest tau as 'dāi Dūütsken'. Up miin sóóterfräisk websiid <https://seeltersk.blogspot.com/p/dai-ostfraisk-identitait.html> köönent jii säin wat *Dr. Bernhard Parisius* (direkter fan dat Leeġsaks Stóótsarkiif in Auerk) d'r tau säeġt.

Dāi uemslaġ (1960-1990)

1936 skreev Tjabbe Wiesenmann dat bauk 'Hochdeutsch und Ostfriesisch', binnen siin tiid dat 'einzige umfassende sprachwissenschaftliche Untersuchung', as dāi Oostfräisk Landskup skrift. Up dat weerdrücken 1977 skrift dāi utgeeverġ (Verlag) Schuster uut Läär: "Wiesenmann betont sicherlich manchmal ein wenig zu sehr die Eigenständigkeit des ostfriesischen Platt". Boovendeem was dat weerdrücken fan Schuster umnöymt worden in 'Einführung in

das ostfriesische Niederdeutsch'. Dāi tóól dūrs nāit meer bloot Oostfräisk häiten. Fan nuu of an mus d'r ook 'Niederdeutsch' up 't bauk stóón!

Tūsken 1960 un 1990 het 'n nāej iidentitāitsbiisef undstóón. 'T gift taumóól minner tāikens dāi fertöönent, dat 't Dūütsk frömd is. Binnen disser tiid word't dāi biigrip 'Platdūütsk' allerweegens pusjt. Dāi nāej bauktittel föör Wiesenmann siin waark is meskiin 'n tāiken fan disser tiid. 1988 wur dat 'Platdūütskbüro' fan dāi Oostfräisk Landskup sticht't. Allerweegens wur 'Oostfräisk' mitāins '(Plat)dūütsk'. Dūütsk was raajn nāit meer soo frömd as in 't 19. äiw of as in d' 1950er joren, 'Platdūütsk' wur alweġ meer as bloot 'n tóólwāitenskupelk biigrip. Teegen 1990 was 'n gróót dāil fan dāi oostfräisk iidentitāit ferdweenen.

Dāi maudêern oostfräisk iidentitāit (nóó 1990)

Wat is d'r no oover bleeven fan dāi oostfräisk iidentitāit? Gift 't ġiin äigen fräisk iidentitāitsbiisef meer, as in Noord- un Westfräisland? Woo fööl Oostfräisen säint sük sūlst bloot no as 'Oostfräisen' of 'Fräisen'? Un woo fööl Oostfräisen säint sük bloot no as 'Dūütsken'? Gift 't ook 'n oiroopeesk iidentitāit of köönent Oostfräisen sük 'Fräies' un t'eevens ook 'Dūütsk' föylen? Dat antern is: Wii wāitent 't nāit! Dor höyvent wii nāej wāitenskupelk unnersöykens föör hebben.

Allerweegens in 't Oostfräisland säint un höörent wii däi biigrip 'Platdüütsk'. Man dat maut je ook lüü geeven, däi sük föör däi oostfräisk iidentitait insetten daunt. Anners kan dat sükker môoj stickers näit geeven un anners kan me däi Oostfräisen ook näit as minnerhaid ankennen.

1997 wur däi 'róomkuntrakt tau 't biiskiirmen fan nóosjenóóel minnerhaiden' (Rahmenübereinkommen zum Schutz nationaler Minderheiten) róotiifisäärt. Nóó 25 joer word't 't nuu tiid dat dat landsreegäären in Hanoover (Hannover) insent unnersöyken daajt, woo dat mit däi iidentitait fan däi Oostfräisen fandóóeğ sit't!

Word't us nóómensrecht biidocht?

fan Oen Diirk Feldman

Däi düütsk bundsjustiisjeminister Marco Buschmann wil dat nóómensrecht reef'rmäären. As me bii dat Reedaksjenetwaark Düütskland leesen kan sal ook acht up däi nóómenstradiisjes fan däi nóósjenóóel minnerhaiden noomen worden.

As biispil word't dat ennen fan wiivelk un mannelk nóómen bii d' Soorbsken nöymt. Traaut 'n Soorbske dan hangt säi 'n "-owa" an höör achternóóm. Häit't däi keerl bii föörbild "Kral" dan kriġt dat wiif däi achternóóm fan "Kralowa".

Däi fräisk nóómenstradiisje is oorsprungelk 'n póótroonüüm-süsteem. Dat häit't, doo däi fóóer Haarm Jansen häit't, häit't dat kind mit achternóóm Haarms.

Dat süsteem het bit tau d' franskentiid in 't Oostfräisland aktiif west, bit Napooljon dat ferbood un âal Oostfräisen fâast achternóómen anneemen mussent. Um däi tradiisje bii t' biihollen brukdent däi Oostfräisen dat póótroonüüm as tuskennóóm. Miin betbetooverbesfóóer het dús no Hâaj Diirks Feldman (*1839) of up Düütsk "Heye Dirks Feldmann" häiten. Lóóterweġ gung me dan in wat femiiljes d'r tau oover däi nóóm fan d' fóóer as tuskennóóm t' fergeeven. Bit kört nóó d' twäied weerldoorlauġ was dat póótroonüüm fóók no däi achternóóm in d' proot't tóól, ook doo disser nóóm näit meer däi amtelk nóóm was.

Frooġ me in 'n lauġ nóó Hâaj Feldman dan haar me nóó 'n setje ooverläegen wal dat antern kreegen: "Oo Jii söykent wal Hâaj Diirks!", um dat däi fâast achternóómen doo fóók no häil unbruukelk wassent.

In miin femiilje up Feldmanskâant het sük dat süsteem dan lóóterweġ ferannert. Hâaj Diirks Feldman nöymt siin jung Diirk Hâaj Feldman (*1866), up Düütsk "Dirk Heijo Feldmann", däi lóóterweġ "Diirkoom" nöymt wur. Diirkoom nöymde siin jung nóó sük sülst Diirk Hâaj Feldman, up Düütsk "Dirk Heyo Feldmann".

Dat was dan miin ooverbesfóóer. Diirk Hâaj Feldman däi 1944 in d' oorlauġ bleeven was, haar siin jung, miin besfóóer dan ooverhóop näit meer nóó däi tradiisje biinöymt. Miin ollen haarent dan mit däi tuskennóóm Diirk däi tradiisje t'minst 'n biitje weer upleeven lóóten.

Up dat bild is Diirkoom ruuġweġ 80 old.

Of fräisk nóómenstradiisjes mit dat näej nóómensrecht weer möögelk wordent, is no näit biikent. 'N upneemen fan us tradiisje dee ollen t'minst rechtsseekerhaid geeven, doo säi dat tradiisjenäel süsteem folgen willent. Wii willent hoopen bliiven dat wii biicht't wordent.

Däi oel achter d' mäiden

fan limel Abdenó

Ennerwor mank däi fräej mäiden tusken 't Braukmer- un 't Auerkerland wor me dat lûud mootergedrûus fan d' äiwerġ minskentrek hóóst näit meer ferdülden maut, ferburgen in dat hôoġ gres, skuult fan däi machterġ äiken boomen höör sâacht skaaren, liġt 'n lang sünnerliik pad, fergeeten un skróó. 'T is disser stee wor 'k ins' miin êerst läieft fun, unner d' glinsternd aangels fan 'n glaajend sômmerdaġ, un wor s' mii ook weer fergung wiilst ik fersinken dee in d' däiept fan höör oogen un säi mii, ferstopt in unsküllerġ kweedeläj, höör forwal see. Nuu sünt disser tiiden al lâang fergóón un striikent mii bloot no of un an as spöykachterġ slaajers, do koom ik no fóók bii disser stee, doo mii däi Auerker

droekt t' fööl word't un dat geproot fan siin inwooners t' lichtfallerġ.

Dor, in däi machterġst tûun fan us land, wor däi föögels fräj in d' takken rüsselnt, höör nüsten baauent un ferlóótent, däi wulken as 'n wiet wiisder däi blâau heemelssäj biiraajsent un dat gres gröyner let't as aarnds anners, dor leevt no 'n wunnerliik spöyk, wat mii al miin häiel leevend folgen dee, man sük bloot up disser stee wies fööer mii fertöönen wul. Un up disser daġ, fan däi 'k nuu fertellen wil, wees häi sük fan näjs, disser oel fründ, do näit in 't biitovernd gelóót fan 'n mooj wicht as woleer, man as 'n oel skruppelerġ keerl, däi d'r achter d' mäiden in 'n lütje slood laġ t' duuseln.

Erst was ik däi man häil näit gewoer worden. In 't denken ferlooren leep ik miin went pad as altiit, däi kwakkelk stäinen unner miin fauten. Fööer twei dóóeĝ was ik bii 't uphengen fan 'n kloek in d' bóódkóómer fan 't gemak faalen un haar mii däi kop an d' gemaksbriel stöt't. Siitdeem kul mii 't bräigen altiit, doo 'k man 'n setje in d' süen stun, un ik was up d' söyek nóó d' skâar unner wat rubberĝ boomen düüdelk fan miin n'rmóóel pad ofkoomen, doo 'k achter 'n lütje busk bii 'n slood t'móól 'n machterĝ snurken fernam.

"Wel is d'r?", reep 'k.

Ĝiin antern.

"Ik heb Jau wol höört."

Doo röögdent sük däi blóóden un 'n oel keer kroop tau d' struiken uut, stiel fööer sük hen fuuternd:

"Düüvel, bliksem, wat faalt däi fent in us t' stöören. Wil häi us no âal um d' hals brengen!" Fut achteran fölgde hum 'n tuusterĝ hund, 'n lütje snaautser, däi mii mistrauerĝ biiioogen dee. Däi keerl stun umstóóndelk up, hul sük d'r bii siin kruem rüeĝ un stende almeeweĝ, man kweem den mit 'n unferwacht't gaauerĝkaid up mii dóól.

"Wat biifaalt 't dii mii hir tau stöören! Wäist näit, wat fandóóeĝ föör 'n daĝ is?", böelk häi mii an.

"Dingsdaĝ", see ik ferwunnert.

"Heb ik 't näit säeĝt! Dingsdaĝ...", wul däi keerl al anfangen, man biisun sük doo mitäins: "Jäiget, dingsdaĝ säeĝst duu? Dat kan näit, fandóóeĝ is söndaĝ!"

"Nee, fandóóeĝ is dingsdaĝ."

Häi keek ferdattert föör sük uut.

"Nee, dat kan näit. Up dingsdaĝ eet ik altiit brummelbäjen un däi heb 'k d'r fandóóge näit. Düs maut fandóóeĝ söndaĝ weesen."

Häi wees nóó 'n näit nóóder biistemt stee dat lâang pad andóól.

"Un was fandóóeĝ dingsdaĝ, den haar däi postkûuts d'r je ook al west. Nee, dat kan näit. Bóós Beenengó let't sük näit an 't mûul miigen. Häi dwingt däi tiid, näit annersum!"

Ik leet hum siin woorden unkuumtäärt döörgóón. Däi keerl, Bóós Beenengó, soo as häi sük nöymde, was blaukbor näit meer häil up d' höeĝt fan siin gäistelk fermöögen.

"Hir kumt soowiisoo noojt 'n kûuts", see ik man bloot.

Dat haar 'k läiver näit dóón sult.

"Wat sal dat häiten, 'noojt 'n kûuts', 'noojt 'n kûuts'. Fan sülst kumt hir 'n kûuts! Woo söölent däi hôoĝ heeren den anners nóó Auerk koomen, he? Het häi d'r insent um docht. Fläigen köönent s' je wol näit. Fan sülst kumt hir 'n kûuts, däi hanooversk postkûuts up d' dingsdaĝ teegen sünriisen. Un den bün 'k d'r föör höör."

In róóseräj ferdwoolen gung häi weeruem nóó siin busk, däi hund achtertau as 'n stiel gefolĝ. Ik keek hum ferwunnert achternóó, wul däi oel wrantpot in siin twiivelmauderĝ free lóóten un taugóón, man 't dürs näit lâang, doo wüpdde siin spillerĝ fiigüer al weer tau d' buskóózje uut. Un dit móól hul häi wat in d' hân. 'N geweer. Däiep rust umgreep däi lâang loop un däi holten skecht leet old un möör. 'T leet as 'n muskêet.

Worskiinelk is 't wies 'n muskêet, doch ik doo. Häi wees mii 't wóópen.

"Fan däi Fransken", ferkloer häi.

"D'r mautent däi Hanooversken eerst an biilangs. Sööm pund, 69-keliiber, dat sal däi düütsk düüvels häil näit smóóken. Un eer s' weeruem köönent, gaajt däi fâal achter höör diecht. Den kumt Klóósoom up höör dóól un

den het 't west mit däi fâajn heeren. Den köönent s' höör kaiser of gróóf, of woo s' däi görtkop nöyment, 'n gâaud nacht wünskern!" Häi wees 'n bräid laagen, man ferfung sük den in 'n dügterg hausten, däi 'n häil set anhul. Ik keek hum man stum an. Wat däi keerl wul, haar 'k no altiid näit recht biigreepen. Man mit däi tiid wur 't alweg maaler. Doo häi sük biidort haar, wees häi weer up siin muskêet.

"Fan däi Fransken", heerhool häi.

"Däi wullent an miin plóóets, wullent s'. Man Bóós Beenengó let't sük näit döör Fransken kumdäären. Ferjaagt heb 'k dat halfmâal folk. Teegen förken kunnent s' ook näit an."

Häi lâag weer, man keek den t'móól wat dröömelerg fööer sük hen.

"Spiitelkerwîis kweement s' lóóter no insent. Doo mus 'k uutnaajen un hebbent s' mii d' plóóets mit kâap un köögel ofbraant. Man dat het weerd west, säeg ik dii. 'N fräj fräisk buer let't sük näit f'r nâar bruuken! Ræcht Fräisen däinent ğiin heer!"

Häi keek mii in 't gesiecht.

"Man däi Franskman het dii ook näit ferskoont, säi ik. Däi blaauels up diin kop hest dii do wol näit sülst biibrocht?"

"Do, bün fan 't gemak faalen", see ik man un doo häi mii fróógend ankeek:

"Wul 'n kloek uphangen."

"Wat büst duu den f'r 'n fiigöök, dat duu 'n kloek booven diin gemak uphangen daajst?", froög h' laagend.

"Büst ook man 'n fröem apostel."

Ik see niks. Soo sâacht haar 'k ook nauğ. Man däi keerl hul näit up.

"Gaf fan sülst ook wekker, däi 't âal uutsattent, netjes mitdaun hebbent as dööserg hauner! As huen däi hauner weesen willent. Jóó, däient gift wol altiid! Un upstünds

arranzjäarent s' sük nuu mit höör näej heer, däi hanooversk dudkop."

Häi keek gnatterg fööer sük hen.

Dat tweitóólerg oordsskild fan Auerk - booven Düütsk un unner Oostfräisk

"Ferróóders sünt s'. Fertel mii ins': Woo kan äien fan höör oojt fräj weesen, doo s' altiid man fan als mit sük móóken lóótent, wat höör säegt word't. Dat maust mii ins' fertellen."

Nuu haar 'k t' fööl:

"Höörent Jii móól. D'r kooment ğiin Hanooversken! Dat hir is 'n ol nor pad, däi fii'licht móól fan wat bureen bruukt word't, man wor anners noojt äien kumt. Ik wäit näit, wat Jii biirekken willent, man hir word't d'r niks fan!"

Man häi grimlaagde bloot.

"Nee, Bóós Beenengó let't sük näit f'r nâar bruuken! Kan näit angóón, dat 'n oostfräisk buer sük altiid up siin fauten trappeln let't! Kan näit angóón, dat altiid man weer 'n anner dwingelant kumt, um us t' oovermestern! Kan näit angóón, dat wii man däi spöölbâal fan däi grôot heeren höör mâal fantasiiden sünt! Ik sal hir stóón, bit däi Hanooversk d'r dood mank däi mäiden liegen daajt! Of mii sal däi düüvel hóólen!"

Häi ful weer in 'n luud laagen.

"Un häilmóóls allenerġ bün 'k je ook näit", mäien h' no, "Klóósoom sal mii d' rüeġ freihollen."

Ik keek hum wat mitliiderġ an, däi keerl was wol al lâang in 't wiel.

"Ik maut nuu", see ik, "Fii'licht süġt me sük je móól weer."

"Denk ik wol", anter däi oel, man ik haar 't man läiver hat, doo 't näit soo koomen haar.

Sâacht ferdween dat läest biitje fan däi skuumerġ krôon in d' däiept fan unennelk ferdooven. In däi bliivend gêel skiin flikkerdernt däi gräel böönlampen as lütje helfüren un mank höör griiselk gläent keekent mii miin äigen oogen an mit 'n tsoord fan anwent möjerġkaid. Man doo ik mii t'rüeġlêen, deedent sük twei näej oogen in däi düüvelsdrank späigel un höör furerġkaid leet däi biistöónd gloer t' oovermestern.

"Un wat móókst duu anners no?", frooġ dat wicht.

"Of un an dau 'k skeitboorden."

"Skeitboorden, interessant", mäien s' ferhöyġt.

"Dat móókt 'n fründ fan mii ook. Man säeġ näit, dat duu ook no lid fan soo 'n skeitboord-geng büst."

"Nee, dat nuu ook weer näit."

"Wul 'k äinliik ook móól weer daun", mäien s', "Man ik heb laider ġiin skeitboord meer."

"Ik heb miin d'r bii. Kan 'k dii wol wiisen."

"Jóó, köönent wii wol móól daun. Man nuu mut ik weġ."

"Wor den hen?", frooġ ik laagend.

"Miin fründ kumt."

Säi keek an mii f'rbii.

"D'r is häi ook al."

'N lütje bräied keerl kweem fan däi achter mii stóónd biljerttóovels nóó us tau.

"Wollen wir Süße?"

"Ja, bit den", see s' un ferdween in 't dunker.

Ik keek weer in miin glas. Âal oogen weerent nuu weġ un dat griiselk fûer ferbrâan elker sachterġkaid. Nuu späigel 't sük in miin äigen säiel un róókde mit âal siin hiets miin pukkernd haart. Un t'móól was ik näit meer möej. In äin toġ drunk ik miin glas uut, biistäel mii den no twei annernt un lösde dissent binnen fiif menüüten. Doo gung 'k in buuten.

Dat Brakhuus in Wâal

Däi oel skaul in Wâal un fandóóeġ 'n dräeptsentrem.

Mank d' Auerker stad siin düüsterġ loonen kroopent dunker fiigöoken as müegen nóó 't lücht. Däi lateernen biiseerdent miin oogen, dat geraup fertêer mii fan binnen. As 'n ferdreeven slingerde ik däi noorder wâal anhoog, teegen mii däi Äimserġer Stróóet, un fööer hör reesent grôot betongen denkmóolen däi ferteldent fan "dood" un "noojt weer". Uut an 't waalpad krüüsend loonen glee flikkernd dook fan 't tsentrem siin muulen nóó däi föörsteeden tau.

Ik kweem bii d' busstóósje. Däi 550 stun as 'n kasteel fan biiskóoven middent in 't niks. Fööer d' ingaang hung 'n rîġ fan jenkiis un friiks. Sünner d'r um t' denken kroop ik döör däi oopenstóond achterdööer. Dat fjöökel glee döör däi läecht stróóten tau d' stad uut un teegen us laġ däi streevsk jööġd in lütje koppels up 't grund, däip fersunken in meerten fan hör äigen koets.

Ik keek döör däi fûul fensters, fan d' heemel skeen sülver móonlücht tau d' kebîin in un däi steerns tinkeldent sâacht oover d' huusen, slooden un mäiden. Up d' höegt fan Westerholt wur däi busforder gewoer, dat 'k duun was, achter Bliidstee murk häi, dat 'k ġiin forkoert haar, un ennerwor fööer Gramsak smeeet häi mii tau d' bus uut.

Nuu stun ik d'r häilundal allenerġ mit miin skeitboord unner d' aarms. Däi nacht was waarm un ik dee mii in 'n dröoeg slood lægen un miin duunerġkaid uutslóopen. Teegen 't griislecht wur 'k wóok. Däi süen rees achter d' mäiden un dreev mit elker menüuet as 'n glennend lâamp meer wâarmt nóó mii tau. Achter d' ampel stun bii d' bundsstróóet 'n Landrover. Ik sleek mii nóó hum tau, greep däi

dööer fan siin lóodflâakt un stäel mii up miin boord. Soo róosde ik döör d' landskup, däi gräel süen t' möyet-.

Nóó 'n setje saġ ik in d' fêert 'n blaau lücht blinkern. Ik leet 't aautoo lös un ruel mit miin læest swung nóó stróótskâant tau. Bii 'n smóól pad stun 'n skendaarmsaautoo. Siin lüchten flikkerdent almeetau. Fan d' mäiden fernam ik nuu geraup, man wat s' seedent kun 'k näit ferstóón. Weer up miin skeitboord kweem ik dichter bii hör.

Up 'n boom sittend, siin geweer up d' skood, däi hund d'r teegen, saġ ik hum weer, däi oel Beenengó. Häi was näit altau feer fan siin eerder stee ofkoomen, in d' fêert kun ik no miin went wannerpadd uutmóoken. Unner hum stunnent twei skendaarms, äin fraauminsk un 'n keerl. Dat fraauminsk reep almeeweġ nóó hum, wiilst däi man stum teegen hör stun.

"Kooment S' man fan d' boom dóól. Dat is läip geforelk föör Hör d'r booven t' bliiven."

"Wat sal dat geraup, wel sü' jii ooverhóop", dönner 't weeruem.

"Wii sünt fan d' skendaarms. Wii hebbent höört, dat Sâi hir al langer in buuten oovernachten daunt un willent Hör helpen. Wat is Hör nóóm?"

"Bóós Beenengó bün 'k", böelk häi.

Dat skendaarmske sküdkopde man.

"Skendaarms!", låaġ Beenengó.

"Skendaarms! Jii sünt do ġiin skendaarms! Wor is den Jau peerd?"

Däi frâau keek man biiduust.

Däi Sandhörster Äj bii Eksem

wäel: A1000, license CC BY-SA (Wikimedia Commons)

"Peerd? Worum peerd?"

"Un wat hebbent Jii bloot an", låäğ häi weer,
"Nee, mit skendaarms kan me süks fiigöoken
as Jii 't sünt näit ferwesseln. 'N wiif un 'n
köökeljâan sünner peerd. Jii lóótent meer as
paajassen!"

"Was sagt der Mann da?", frooğ doo däi anner
skendaarm.

Dat haar h' man näit dóón sult. As 'n wiel
fuuter däi oel doo fan siin tâak dóól.

"Wat proot't diin kulóóntje nuu Düütsk?
Willent jii mii f'r nâar bruuken?"

Un häi greep siin groot geweer, dat däi hund
achter hum bii d' prooteräj in 't bek noomen
haar, um 't up siin fersîit an t' læegen. Man
däi leet 't rusterğ rörke wol näit föör ful t'
neemen.

Beenengó drükde of un geböören dee ...
niks.

"Düüvel! Nuu wult duu ror Fransken-rêev no
näit móól meer!"

Däi skendaarms wesseldent 'n róódlös blik.

"Kooment Säi nuu do fan d' boom", fersöch
't dat fraauminsk fan nâjs.

"Noojt!", reep däi oel, "Hóól dii däi düüvel,
ferróóder!"

Un as häi d'r bii wild mit siin aarms in d' lücht
geestikkeläär, haau d' skecht fan 't geweer
dügterğ up 't holt. Doo ferfêer 'n lûud knâal
upâins däi kemooderğ selskup. Däi
skendaarms skuuldent sük fut in 't gres, do
bii d' oel was däi uutfoelğ wat rabjóóter.
Swor un ferlaajt döör 't almeeweğ
ferkunsuumäären fan móóltiiden, däi wol
näit bloot fan tee un oostfräisk swartbrood

biistunnet, gaf hum 't lot 'n machterġ sküp n^óo achter, d^äi h^äi n^äit meer ferknuusen kun, un h^äi ful d^óól in 't struuker^äj as 'n sak tuffels.

Unbiiseert, as d^öör 'n wunner, kweem h^äi weer oover^äien.

"S^óótan, düüvel, bliksem!", reep h^äi un n^äaj d'r fand^öör, soo gaud as h' kun, siin tr^äau f^ärb^äiner achter hum. Ik folgde d^öör d^äi m^äiden, d^öör dr^öeġ slooden un br^üun busken, un haar miin m^äajt d'r bii, h^öör n^äit t' ferl^äisen. Minner un minner wurdent d^äi boomen, leeger un leeger dat gres, br^äider un br^äider d^äi p^óóden. Un haarder dat dr^äigelk ruusen. Ook h^äi leet 't nuu t' h^öören. Of un an hul h^äi in, keek um s^ük, man kun doo n^äit utm^óóken, wor 't weġ kweem. Man ik wus 't.

T'm^óól stunnent wii bii d' gr^óot str^óóet. H^äi f^ööer mii un ik 'n meeter of hunnert achter hum. As 'n mistrauerġ h^óón stapde h^äi up d^äi asfalt, biipr^óov siin fasterġkaid f'rsichterġ mit d' fauten un keek den d^äi lâang gr^äis weġ hend^óól.

Bii l^ütjen kweem ik dichter bii d^äi oel, man ik tr^äau mii n^äit, f^ööer hum t' treden, un soo ferstopde ik mii achter 'n diek busk. D^äi keerl stun d'r man un stoer in d' f^éert, d^äi skendaarms sullent hum wol ferlooren hebben, meskiin haarent s' ook man d^äi l^üst ferlooren, achter hum an t' sitten. D^äi oel was 't klorblikkelk ne'ġeliik. Achter hum flikker d^äi l^ücht, d^äi w^äarnt rees tau d' slooden un kolken uut, d'r was ġiin w^óóter meer, wat h^öör k^öylerġkaid brocht hebben kun, un soo dreev s' s^ünn^{er} r^üst wiider d^öör d^äi landskup un wor

s' kweem, broch s' ook 't l^äest fjat un haiter leevend am^äen d^äi dood.

Doo h^ööer me achter 't fliren t'm^óól dat ruusen weer, s^äacht haarder wordend, un ook d^äi oel draaj s^ük d^óódelk um. In d' f^éert blinker wat unner d' glinsternd s^üen, r^óósend kweem 't up us d^óól, d^äi man was raajn anfrooren.

"S^óótan, düüvel!", h^ööer ik hum, "Wat hest duu us nuu up d' eerden st^ürt?"

Dichter un dichter jooġ d^äi w^óógen, d^äi keerl leet h^äilundal ferstiivt, siin blik stor n^óo f^ööer. Doo 't man no 'n meeter of hunnert fan hum weġ was, biigun 't aautoo, wild t' huupen. F^ööer skrik w^üpde d^äi oel biisiid, net akr^óót in d' weġ fan 'n anner fan achter koomend fort^üüġ. D^äi forder br^äems, man 't was tau l^óót, d^äi w^óógen r^óókde Beeneng^ó bii d' siid, smeeet hum fan 't pad of in d' busken un flooġ den s^ülst slingernd up d' anner str^óótsk^äant in d' slood.

Ik leep n^óo hum tau, h^äi laġ up d' r^üeġ, blaud stroomde hum tau 't bek uut.

"Heb 'k doo s^äeġt ... dat wii us no insent weer s^äint", see h^äi, gr^äiselk gr^äinend.

"Ik h^óól h^üelp!"

Wat beeters wul mii n^äit infaalen. H^äi sm^üüsterlaaġde man.

"L^óót't 't man, dat daajt n^äit nood. Oojt mus d^äi düüvel mii je h^óólen."

Ik wus n^äit, wat 'k antern sul.

"Maġ wol beeter soo weesen", m^äien h^äi, "Soo s^äi ik miin l^üü meskiin insent weer ..."

'N heeverġ hausten fung hum, blaud spr^üets up 't gres un up miin kl^äär.

"Doo in d^äi d^üüsterġ nacht, disser bliksemsnacht. Ik ..."

H^äi grimlaaġde weer.

"Ik kun höör gniren höören, höör reeren un skräiwen. Un do heb 'k niks dóón. Staarven haar 'k sult, up disser dağ, man nuu fin ik t'minst hir ennelk miin free. Hir in disser godferlóóten häel, of wat 't ook is."

Häi keek mii t'móól ernst in 't gesiecht.

"Ferspööl diin leevend näit, kamróód!"

Doo weerent siin oogen lös, bloot dat skier heemelblaau späigel sük in höör flâau skiin. Däi süen rees nóó höör hōōğst pünt, däi mäiden braudent, âal 't leevend was fergóón un mank d' walmen dwäilde ik nóó huus tau.

Up d' freidağmörn tittelde 't Auerker bladje up siin föörsiid fan "Staatsverweigerer greift

Polizisten an und stirbt bei Verkehrsunfall". Ik ooverfloōğ däi artikkel, wat d'r stun wäit ik fandóóēğ näit meer. Man 't tittelbild hangt no altiid oover miin skriivtóóvel, ik säi hum nuu, doo ik disser woorden dóólskriiven dau. Äinliik wist 't man 'n ferbuult aautoo in 'n slood un dat sal ook als weesen, wat däi mäiest lüü d'r fan mitneemen daunt. Man ik säi meer. Den ferstopt in dat bild, achter 't fertäikent späigeln fan 'n brooken rûud kan me d'r däi sâacht kuntüren fan 'n lütjet hundje utmóóken, 'n tuusterğ snaautser, wóóker tau d' fenster uut kiikend. Wor häi nuu wol is?

1345
leaver dea as slaef

Jungfräiske
Mäinskup

1345 - leaver dea as slaef

Däi JFM förstand bii 't Rôod Klif (westfräisk: Reaklif), wor däi Fräisen 1345 hөөr unofhangelkkaid teegen däi Hollanners ferdeegent hebbent.